

16+

Адным
словам:
таленавіта
стар. 5

Што нясе
вясновы
ветрык?
стар. 12

На мяжы
двух
полюсаў
стар. 15

Гісторыя, адзінства, духоўнасць

Фота БелТА.

Намеснік міністра інфармацыі Ігар Бузоўскі ўручае Гран-пры конкурсу «Мастацтва кнігі» выдавецтву «Адукацыя і выхаванне».

Адна з найбольш чаканых, значных і ўрачыстых падзей сярод тых, што традыцыйна адбываюцца ў межах Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, — узнагароджанне выдаўцоў, аўтараў, мастакоў ды іншых удзельнікаў выдавецкага працэсу па выніках нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі». Упершыню ён праводзіўся ў 1960 годзе. А сёлета быў шэсцьдзясят першы! Тыя, хто згенерыраваў ідэю больш чым паўстагоддзя таму, мелі канкрэтныя стваральныя мэты: развіццё кніжнага мастацтва, павышэнне мастацкай і паліграфічнай культуры, папулярызаванне найлепшых дасягненняў выдавецтваў краіны. Бясспрэчна, штогод гэтыя мэты знаходзяць рэальнае ўвасабленне ў выглядзе прыгожых, змястоўных і цудоўна аформленых выданняў — іх хочацца гартаць, чытаць і перачытваць, мець у хатняй бібліятэцы і дзяліцца імі з сябрамі... Нездарма беларускую кнігу высока ацэньваюць і замежныя мастацтвазнаўцы.

«ЛіМ»-акцэнт

Нарада. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падчас нарады з кіраўнікамі найбуйнейшых СМІ і службовымі асобамі, якія курыруюць інфармацыйную і фінансавую палітыку краіны, выказаўся аб прапагандыскай ролі масмедыя. Кіраўнік дзяржавы ўпэўнены, што прапаганда заўсёды прысутнічае ў дзейнасці сродкаў масавай інфармацыі, і гэтага не трэба ні адмаўляць, ні баяцца. Дзяржаўныя СМІ ў Беларусі даносяць праўдзівую інфармацыю, не прыхарашваюць яе, адзначыў Прэзідэнт. «У нас дастаткова інфанагод і фактаў для таго, каб іх проста сумленна і праўдзіва падаць усёй светнай грамадскасці, не толькі нашай публіцы. Няхай глядзяць, зайздросцяць», — падкрэсліў беларускі лідар.

Дзяржпадтрымка. Кіраўнік дзяржавы падпісаў распараджэнне аб заахвочванні таленавітай моладзі. У 2022 годзе Міністэрству фінансаў даручана выдзеліць з рэспубліканскага бюджэту за кошт рэзервовага фонду Прэзідэнта 710 тыс. на фінансаванне расходаў спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі ў адпаведнасці з мэтамі яго дзейнасці. Распараджэннем зацверджана рашэнне савета спецыяльнага фонду, па якім больш за 220 тыс. накіравана на падтрымку 424 маладых людзей. Заахвочваннямі фонду адзначаны пераможцы міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў і фестываляў у галіне музычнага, харэаграфічнага, выяўленчага і іншых відаў мастацтваў.

Памяць. Фашысцкая ідэалогія ніколі не павінна адродзіцца, падкрэсліў міністр культуры Беларусі Анатоль Маркевіч падчас сустрэчы з кіраўніцтвам, выкладчыкамі і студэнтамі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Абмяркоўваліся актуальныя праблемы сучаснасці і гістарычнае мінулае: генацыд беларускага народа, нацызм і радыкальны нацыяналізм падчас Вялікай Айчыннай вайны, сучаснае грамадска-палітычнае становішча, роля краіны ў падтрыманні міру і стабільнасці, паведамляе прэс-служба Мінкультуры. У Беларусі страта гістарычнай памяці немагчымая па сутнасці, упэўнены Анатоль Маркевіч, «пакуль жывая памяць аб тым страшным ваенным ліхалецці, пакуль не зарастуць дарогі да мемарыяльных комплексаў і абеліскаў».

Дыялог. У Маладзёжным тэатры эстрады падчас адзінага дня інфармавання па тэме генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны адбыўся адкрыты дыялог, паведамляе БелТА. Дыскусія з удзелам артыстаў беларускай эстрады стала своеасаблівым стартапам супрацоўніцтва тэатра эстрады і мемарыяльнага комплексу «Хатынь», дырэктар якога кандыдат гістарычных навук Артур Зельскі таксама прысутнічаў на мерапрыемстве. Абмяркоўваліся формы і метады супрацоўніцтва ў пытаннях патрыятычнага і духоўна-маральнага выхавання моладзі праз гістарычную памяць, рэалізацыя сумесных мерапрыемстваў, магчымасці стварэння і рэалізацыі ў 2023 годзе праектаў, прысвечаных 80-й гадавіне трагедыі Хатыні.

Конкурс. Нацыянальная акадэмія навук Беларусі кда 1 верасня прымае заяўкі на конкурс творчых работ, прысвечаны Году гістарычнай памяці. Спаборніцтва праводзіцца па намінацыях «Найбольш значныя падзеі ў гісторыі беларускай дзяржаўнасці», «Вялікая Айчынная вайна ў памяці маёй сям’і», «Выдатныя асобы беларускай зямлі», «Прыгажосць роднай зямлі», «Песні нашай Радзімы», «Мова маёй зямлі (мясцовыя дыялекты, геаграфічныя назвы, асабовыя імёны)», «Культура і побыт беларускага народа». Да ўдзелу запрашаюцца «неаб’якзаныя і творчыя людзі, аматары і прафесіяналы, настаўнікі, школьнікі і студэнты, а таксама ўсе жадаючыя, чыя работы садзейнічаюць папулярызацыі гістарычных ведаў і дасягненняў сучаснага грамадства, служаць умацаванню нацыянальнага адзінства і грамадскай згоды», адзначаецца на сайце НАН Беларусі.

Моладзь. З 28 сакавіка да 11 красавіка ў Мінску і абласцях праходзяць заключныя мерапрыемствы II этапу рэспубліканскага агляду-конкурсу мастацкай творчасці студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі, паведамлілі ў Нацыянальным цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі. Мэта — фарміраванне грамадзянскасці і патрыятызму, паважлівага стаўлення да гісторыка-культурнай спадчыны беларускага народа, садзейнічанне ўкараненню сацыякультурных навацый і падтрымка ініцыятыў, творчае развіццё і самарэалізацыя моладзі. Запланаваны конкурс літаратурнай творчасці студэнтаў «Аўтограф», завочны конкурс «Арт-партал», інтэрактыўны праект «Адукацыя», а таксама агляд-конкурс мастацкіх калектываў, творчых аб’яднанняў студэнтаў і індывідуальных выканаўцаў «АРТ-вакацыі».

Выстаўка. У Вялікім тэатры Беларусі 29 сакавіка перад пачаткам оперы «Сівая легенда» дырэктар Музея старажытнабеларускай культуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Барыс Лазука прадставіў выстаўку цудатворных абразоў. Аб’ядноўвае гэтую невялікую, але знакавую выстаўку тое, што на ўсіх сямі абразях прадстаўлена Маці Божая — нябесная заступніца. «З аднаго боку, абраз — гэта аб’ект хрысціянскай глыбокай пашаны, а з іншага — мастацкі твор. Кожны абраз мае сваю гісторыю, месцамі няпростую, месцамі трагічную, некаторыя з іх былі знойдзены ў такім стане, што праца над тым, каб вярнуць ім першапачатковы выгляд, вялася гадамі», — прыводзіць словы дырэктара музея БелТА.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Конкурс новых адкрыццяў Радзімы

З пачатку красавіка адкрыўся Рэспубліканскі конкурс «Краіна талентаў», заснавальнікамі якога з’яўляюцца ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» і выдавецтва «Адукацыя і выхаванне». Заканчэнне прызначана на 5 верасня.

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, падтрымліваючы конкурс, абяцае заахвоціць да ўдзелу ў ім як мага больш шырокую школьную аўдыторыю ва ўзросце ад 8 да 14 гадоў.

Мэтай конкурсу, прысвечанага Году гістарычнай памяці, з’яўляецца выхаванне патрыятызму ў школьнікаў на аснове вывучэння гісторыі і літаратурных традыцый, фарміраванне аб’ектыўнага стаўлення падрастаючага пакалення да мінулага нашай краіны, развіццё цікавасці да айчыннай літаратуры, далучэнне да інтэлектуальнай і літаратурнай творчасці, а таксама адраджэнне традыцый сямейнага чытання.

У пошуках маладых крытыкаў

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі абвешчае другі сезон літаратурнага конкурсу «Маладая літаратурная крытыка». Сёлета літаратурныя спаборніцтвы будуць прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Калеснікі — крытыка, літаратуразнаўца, прафесара, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі імя Якуба Коласа.

Да разгляду прымаюцца рэцэнзіі, напісаныя на асобныя мастацкія творы лаўрэатаў літаратурнай

прэміі Брэсцкага аблвыканкама імя У. Калеснікі. Дарэчы, са спісам твораў, адзначаных гэтай высокай узнагародай, можна пазнаёміцца на сайце Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага.

Удзельнічаць могуць студэнты 1—5 курсаў вышэйшых навучальных устаноў і літаратары да 35 гадоў.

Ад аднаго аўтара прымаецца адзін артыкул, аб’ём якога не павінен перавышаць 15 000 знакаў. Раней апублікаваныя рэцэнзіі да конкурсу не дапускаюцца. Творы трэба

даслаць да 1 чэрвеня 2022 года на адрас: tatiana.demidovich@gmail.com. У асобным файле павінны быць біяграфія і кантакты.

У склад журы ўвойдуць пісьменнікі Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, журналісты і выкладчыкі. Па выніках конкурсу адбудзецца навукова-практычная канферэнцыя з удзелам маладых крытыкаў, падчас якой будуць названы лаўрэаты і пераможца.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

форум

На апошняй старонцы

Пяць насычаных дзён, 13 краін-удзельніц, 295 экспанентаў і больш за 45 тысяч наведвальнікаў — падведзены вынікі ХХІХ Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. Урачыстая цырымонія закрыцця маштабнага фестывалю адбылася ў нядзелю на галоўнай сцэне цэнтральнага стэнда «Рака часу Бацькаўшчыны». Мерапрыемства з уручэннем дыпламаў праходзіла пры ўдзеле афіцыйных асоб і рэзідэнтаў выстаўкі.

Па словах намесніка міністра інфармацыі Ігара Бузоўскага, за апошні год у краіне выдадзена і рэалізавана нашмат больш кніг, чым у мінулым і пазамінулым сезонах, у тым ліку выданняў на беларускай мове. Рэзюмуючы вынікі кніжнага форуму, Ігар Бузоўскі адзначыў: «У Рэспубліцы Беларусь найбольш запатрабаваны адукацыйныя, навуковыя і дзіцячыя кнігі. Менавіта таму прадукцыі гэтай тэматыкі аддадзена такая ўвага на сёлетняй выстаўцы-кірмашы».

Згодна з рашэннем аргкамітэта, Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь узнагароджана дыпламам «За арганізацыю міжнароднай выстаўкі-кірмашу». Ганаровая грамата была ўручана ўпаўнаважанаму прадстаўніку міністэрства Ігару Бузоўскаму.

Старшыня Савета арганізатараў кніжных выставак і кірмашоў, генеральны дырэктар выдавецкага прадпрыемства «Макбел» Дзмітрый Макараў таксама ўзяў

Дзмітрый Макараў падчас узнагароджання.

ўзнагароджаны дыпламамі ўдзельнікаў. Дзмітрый Макараў падзякаваў усім, чыя стэнды былі прадстаўлены на кірмашы, і абвясціў ХХІХ Мінскую кніжную выстаўку закрытай.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ
Фота Лізаветы ГОЛАД

анлайн-фармат

Чытанне збліжае

Гомельскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі актыўна папулярызуе чытанне і мастацкую кнігу не толькі дома, у сваёй краіне, але і за яе межамі.

Днямі гомельскія пражанікі-прыродазнаўцы Таццяна Майсеева і Андрэй Мацвеева ўзялі ўдзел у анлайн-мосце з назвай «Чытанне, якое збліжае», што адбыўся дзякуючы ініцыятыўнасці спецыялістаў аддзела абслугоўвання навучэнцаў 1—5 класаў Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна і дзіцячай бібліятэкі № 156 г. Масквы.

Падчас анлайн-сустрэчы юныя масквічы і іх бацькі здзейснілі віртуальнае падарожжа ў Беларусь, дзякуючы якому таксама даведліся нямала цікавага пра другі па велічыні і па колькасці жыхароў горад у нашай рэспубліцы. А потым пісьменнікі прадставілі сумесна напісаныя імі кнігі: «Знаёмыя незнаёмцы», «Дзякуй, Марта», «Лясцоў таямнічая сень...», «Пачуць лісціка шамаценне», пазнаёмілі з прыродай, з раслінным і жывёльным светам беларускай зямлі. Літаратары, асноўнай тэмай творчасці якіх з’яўляецца прырода і навакольны свет, адказалі на шматлікія пытанні дапытлівых чытачоў.

Дарэчы, масквічам было цікава адкрыць для сябе беларускіх аўтараў, даведацца, кім, напрыклад, яны хацелі стаць у дзяцінстве. Але асаблівую цікавасць у іх выклікалі апавяданні аб звярах, птушках, раслінным свеце палескіх лясоў. А яшчэ беларускія літаратары атрымалі ад дзяцей наказ — скласці новую казачную гісторыю пра... шышку! У сваю чаргу, складалі гісторыю пра шышку будуць і юныя чытачы ў сталіцы Расіі. Новая цікавая і пазнавальная сустрэча паміж Гомелем і Масквой абавязкова пачнецца з прачытання менавіта гэтых казак.

Уладзімір ГАЎРЫЛОВІЧ

вектар

Беларускія літаратары ў Кітаі

У межах сустрэч на XXIX Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы наведвальнікі змагілі пазнаёміцца з многімі кнігамі, якія так ці інакш звязаны з кітаістыкай, кітаязнаўствам. Гэтыя выданні можна было знайсці на розных стэндах — і мінскіх, і маскоўскіх выдавецтваў. Такія сустрэчы можна назваць віртуальным падарожжам у Кітай, у яго гісторыю і сённяшні дзень.

— Знаёмячыся з такога роду выданнямі, — заўважыў госць выстаўкі Валерый Казакоў, член Саюза пісьменнікаў Беларусі і член Саюза пісьменнікаў Расіі, ураджэнец Беларусі, які жыве ў Маскве, — адразу ж

прыгадаў, што ў нас маглі б развівацца і іншыя ініцыятывы ў галіне беларуска-кітайскага гуманітарнага супрацоўніцтва. Найперш варта нагадаць беларускаму чытачу, а мо пры магчымасці расказаць і кітайскім сябрам, што лёсы многіх беларускіх літаратараў цесна звязаны з Паднябеснай. Некалькі разоў давалося пабываць у Кітаі і мне. Ведаю, што ў апошнія дзесяцігоддзі пра рэчаіснасць Паднябеснай пісалі нашы землякі — прэзаік Алесь Кажадуб, паэт Міхась Шэлехаў. У Кітаі пабывалі беларускі перакладчык Аляксей Чарота, публіцысты Мікалай Літвінаў, Аліна Грышкевіч, Сяргей Гардзіенка ды шмат хто яшчэ.

Дарэчы, у Мінску выйшаў зборнік нарысаў беларускіх журналістаў,

прысвечаны нядаўнім вандроўкам у Кітай. Паднябесную ў розныя гады наведвалі народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль, народны паэт Рыгор Барадулін, паэт Анатоль Вярцінскі, прэзаік Лідзія Арабей... У даўнія дзесяцігоддзі з Кітаем былі звязаны паэт Аркадзь Русецкі (прайшоў з франтавымі сябрамі да Харбіна, Мукдэна), Янка Сваяк (працаваў у Кітаі экспертам Лігі нацый па праблемах школы), прэзаік Іван Скарынін...

Да гэтых згадак можна дадаць і тое, што ў Кітаі працавалі, прыязджалі ў творчыя і навуковыя камандзіроўкі Дар'я Жукавец, Навум Гальпяровіч, Ірына Шаўлякова, Алесь Карлюкевіч і шмат хто яшчэ з беларускіх літаратараў.

Сяргей ШЫЧКО

спадчына

Да вытокаў духоўнасці

З 22 да 24 сакавіка ў епархіяльнай бібліятэцы пры Свята-Міхайлаўскім кафедральным саборы г. Ліды прайшла выстаўка «Да вытокаў духоўнасці і маральнасці праз праваслаўную кнігу». Праект прымеркаваны да значнай падзеі — святкавання 1030-годдзя праваслаўя на беларускай зямлі.

Арганізатарамі выступілі Лідская епархія Беларуска-Экзархата Рускай праваслаўнай царквы, дзяржаўная ўстанова культуры «Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы» пры падтрымцы аддзелаў адукацыі і культуры Лідскага выканаўчага камітэта.

У экспазіцыі дэманстравалася як старадрукаваная царкоўная літаратура, так і праваслаўныя выданні сучаснай рэдакцыі. Самы ўнікальны экспанат — «Мінея», адна з богаслужбовых кніг, выдадзеная ў 1724 годзе. У наведвальнікаў з'явілася магчымасць не толькі пабачыць рарытэт, але і дакрануцца да яго, пагартаць і адчуць дух таго часу. Не меншай увагі вартыя выданні XIX стагоддзя. Адметнае афармленне: вокладкі некаторых выкананы з дрэва і абцягнуты скурай, а папера нават сёння пахне ладанам і воскам. Усе прадстаўленыя старадрукі захоўваюцца ў сучасных лідскіх храмах. Некаторыя і па сёння выкарыстоўваюцца падчас богаслужэнняў.

У сучасных кніжных выданнях адлюстраваны шлях беларускай праваслаўнай царквы, гісторыя і лёс яе храмаў і святынь. Экспанаваліся жыццёвыя вялікіх беларускіх падзвіжнікаў і святых. Гэтая частка выстаўкі стала своеасаблівай візіткай епархіяльнай бібліятэкі пры Свята-Міхайлаўскім кафедральным саборы. Яе фонд налічвае больш за 2,5 тысячы экзэмпляраў. Чытач можа знайсці літаратуру духоўнай накіраванасці на любы густ і ўзрост.

— Праз друкаванае слова чалавек далучаецца да духоўнай мудрасці, — адзначае сакратар Лідскай епархіі, куратар епархіяльнай бібліятэкі протаіерэй Максім Цыгель. —

круглы стол

Палічкі з дзіцячымі кнігамі

Што сёння чытаюць дзеці? Як задаволіць іх запат? На што трэба звярнуць увагу тым, хто піша для юных чытачоў? Гэта і многае іншае абмеркавалі ўдзельнікі круглага стала «Чытанне дзяцей: партнёрскія стасункі бібліятэкараў, выдаўцоў і пісьменнікаў», які прайшоў у сценах Дзіцячай бібліятэкі № 8 у рамках Мінскай міжнароднай кніжнай вастаўкі-кірмашу. Падобнае мерапрыемства адбылося і летась, таксама падчас літаратурнага свята. Ініцыятыва бібліятэкараў — зрабіць такія сустрэчы традыцыяй.

У пасяджэнні круглага стала ўзялі ўдзел Таццяна Швед, дырэктар Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк Мінска; Вольга Глухоўская, дырэктар «Акадэмічнай кнігі»; Алена Літвіновіч, галоўны рэдактар выдавецтва «Народная асвета»; Алена Жданоўская, загадчыца рэдакцыі мастацка-графічнага афармлення выданняў «Народнай асветы»; Ірына Токарава і Іна Фралова, дзіцячыя пісьменніцы, а таксама супрацоўнікі дзіцячых бібліятэк сталіцы. Мадэратарам выступіла Алена Чарняўская, намеснік дырэктара ЦСДБ.

— «Акадэмічная кніга» пазіцыянуе сябе як крामу беларускай кнігі, — адзначыла Вольга Глухоўская. — За межных выданняў на розных мовах (асабліва на рускай) нашмат больш, аднак вопыт паказвае, што ў нас найбольш запатрабаваны кнігі айчынных аўтараў. Апошнім часам беларускія выдавецтвы вельмі радуюць: рынак насычаны, у тым ліку што тычыцца літаратуры для дзяцей. У Год гістарычнай памяці хацелася б звярнуць увагу на творы патрыстычнай скіраванасці. Не трэба цалкам адхіляць дзяцей ад складаных тэм, звязаных з падзеямі мінулага, — яны многае чуюць і бачаць, таму павінны разумець тыя ці іншыя з'явы. Для гэтага ёсць разумныя кнігі, створаныя прафесіяналамі.

Сярод выданняў, якія дырэктар «Акадэмкнігі» прапанавала юным чытачам, — «Містэчкі і вёскі Беларусі. Падарожжа з Жыгамонтам» (першы тыраж пабачыў свет у выдавецтве «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», другі — у «Беларусі»), «Трошкі бліжэй да Сонца, трошкі далей ад Месяца: беларуская народная філасофія» («Беларуская навука»), «Смак Перамогі» Эльвіры Вашкевіч («Народная асвета»), «Вайна. Юнацтва. Подзвіг» Уладзіміра Вавулы

і Міколы Чарняўскага («Народная асвета»). Вольга Глухоўская падкрэсліла, што нездарма большасць вітрын крэмы прысвечана дзіцячым кнігам.

Між тым «Народная асвета» прадставіла свае бестселеры і навінкі. Сярод першых — выданні серый «Казкі для вундэркіндаў», «Замежная класіка — дзецям», «Шафа». Зусім нядаўна з'явілася серыя «Падарожжы» для самых маленькіх, якая расказвае пра розныя краіны свету. Выдавецтва даўно супрацоўнічае і плануе далейшую сумесную дзейнасць з Ірынай Токаравай. Найбольш запатрабаваныя творы пісьменніцы апошняга часу, якія з'явіліся ў выдавецтве, — «Гадзіннік, або Цім у Старажытным Егіпце» і «Прыгоды сышчыка Хомса і доктара Сладсана».

Між тым расказалі ў бібліятэцы і пра свае праекты апошняга часу. Сярод іх — акцыя буклукаў дзіцячых кніг беларускіх пісьменнікаў. На ініцыятыву адгукнулася амаль 200 удзельнікаў, у тым ліку з Расіі і Казахстана. Напрыканцы сустрэчы вялася гутарка аб дзейнасці літаратурных гурткоў на базе Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк Мінска. Некаторыя ўдзельнікі нядаўна выдалі свае першыя творы.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«ЛіМ»-люстэрка

Дырэктару Нацыянальнага мастацкага музея Кітая У Вэйшаню ўручаны медаль Францыска Скарыны. Як інфармуе БелТА, урачыстая цырымонія ўзнагароджання адбылася ў Пасольстве Беларусі. Творца ўдастоены дзяржаўнай ўзнагароды ў адпаведнасці з указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі за значны асабісты ўклад ва ўмацаванне і развіццё міжнародных культурных сувязей. У пастаяннай экспазіцыі Нацыянальнага мастацкага музея нашай краіны прадстаўлена скульптурная кампазіцыя У Вэйшаня «У пошуках мудрасці: размова Канфуцыя і Лаа-цзы пра Даа». Акварэльныя работы майстра з краявідамі Мірскага замка захоўваюцца ў калекцыях НММ і замкавага комплексу «Мір». У Другім Пекінскім інстытуце замежных моў адкрыты помнік беларускаму паэту Янку Купалу, створаны У Вэйшанем

Дакументальны фільм Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» «Дачка Прыпяці» ўзяў удзел у I Міжнародным жаночым кінафестывалі ў Оперным тэатры Дамаска. Фільм Ігара Бышнёва расказвае пра лёс жанчыны пажылога ўзросту, якая жыве каля вялікай палескай ракі Прыпяць. «Шмат выпрабаванняў выпала на яе долю. Самае важнае для жанчыны само жыццё. Яна павінна яго абараняць, умацоўваць, усяляць веру. Мы чуюм яе ціхі голас, спевы і чытанне малітвы на роднай беларускай мове. Бачым яе слёзы і веру ў жыццё, веру ў прадаўжэнне роду», — цытуе БелТА словы стваральнікаў карціны. Сцэнарысты стужкі — Юрый Ігруса, Ігар Бышнёў, апэратары — Ігар Бышнёў і Павел Зубрыцкі. Між тым на кінафестывалі дэманстраваліся работы з 11 краін: Беларусі, Сірыі, Аргенціны, Венесуэлы, Індыі, Інданезіі, Палесціны, Пакістана, Філіпін, Чылі і Паўднёва-Афрыканскай Рэспублікі. Мерапрыемства было прымеркавана да Месяца жаночай гісторыі пад слоганам #Womenmakechanges.

Спектакль «Вій» Палескага драматычнага тэатра стаў уладальнікам «Залатой маскі» — галоўнага прызга Міжнароднага маладзёжнага тэатральнага форуму «M@rt.Кантакт» у Марілёве, паведамляе БелТА. Экспертны савет таксама прысудзіў спецыяльныя дыпламы. Адзін з іх — артысту Тэатра-студыі кінаакцёру Уладзіміру Мішчанчуку за адданасць традыцыям псіхалагічнага тэатра, а таксама ўнікальнае ўвасабленне вобраза дыржора Мілера ў спектаклі «Фальшывая нота». Другі — спектаклю «Варшаўская мелодыя» Новага драматычнага тэатра за дакладнасць раскрыцця драматычных вобразаў і выразнае рэжысёрскае рашэнне. Прыз сімпатый глядачоў прысуджаны спектаклю «Князьёна Мэры» тэатра «ТрыТфармаТ». Найлепшы спектакль форуму, паводле версіі маладзёжнага журы, — «Варшаўская мелодыя».

Беларускі рэжысёр, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага Сяргей Кавальчык выпускае спектакль у Маскве. Прэм'ера музычнай казкі «Па шчупаковай волі» пройдзе на сцэне Маскоўскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра «Руская песня», мастацкі кіраўнік якога — народная артыстка Расіі Надзея Бабкіна. «Для мяне як для рэжысёра вялікае шчасце — папрацаваць з такім высокапрафесійным калектывам, — адзначае Сяргей Кавальчык. — Атрымліваў асалоду ад святла, гуку, усіх тэхнічных магчымасцей гэтай пляцоўкі, надзвычайных артыстаў трупы. Па-мойму, у нас атрымалася сапраўднае тэатральнае свята. Не ўпершыню звяртаюся да гэтага матэрыялу, але бачу, што маскоўская версія самая лепшая». У спектаклі заняты артысты тэатра: ансамблі «Расіяне», «Славяне», фолк-гурт «Пасля 11», балет «Жывая планета», гаворыцца ў матэрыяле «СБ. Беларусь сегодня».

Амерыканская акадэмія кінамастацтваў аб'явіла імёны новых уладальнікаў «Оскара». Найлепшым фільмам назвалі музычную драму «CODA» пастаноўшчыка Шан Хейдар. Найлепшым рэжысёрам стала Джэйн Кэмпіён («Сіла сабакі»). Статуэткі таксама забралі акцёры Джэсіка Чэстэйн («Вочы Тэмі Фэй») і Уіл Сміт («Кароль Рычард»). За ролі другога плана ўзнагароду атрымалі Арыяна Дэбос («Вестсайдская гісторыя») і Трой Кацур («CODA»). Фільм «Дзюна» Дэні Вільнёва перамог у некалькіх намінацыях, якія тычацца візуальных эфектаў, мантажу, саўндтрэка і гуку. Стужка стала таксама найлепшай работай мастака-пастаноўшчыка. Найлепшым замежным мастацкім фільмам журы палічыла карціну «Сядзь за руль маёй машыны» японскага рэжысёра Русукэ Хамагуці.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Шчодрыя ўсходы руні

Час сказаць слова і пра Алесь Жука. Праўда, і дагэтуль прамаўляў пра яго неаднойчы, рэцэнзуючы тую ці іншую кнігу, пачынаючы з першай «Асеннія халады». Аднак цяпер выпадак асаблівы: Алесю Аляксандравічу 75 гадоў. Хоць у коле сямейнікаў і сяброў, відаць, адзначыў гэты юбілей раней. Ва ўсіх энцыклапедыях і даведніках сцвярджаецца, што нарадзіўся ён 1 красавіка 1947 года, а ў сапраўднасці гэта не так. Адказ трэба шукаць у яго аўтабіяграфіі «Кожнаму сваё поле». Адбылося гэта «зімой, 23 лютага 1947 года, у самую пару мяцеліц. Маці праз гады жартам папракала бацьку, што выкуліў яе ў гурбу, пакуль вёз да Грэскай бальніцы. Відаць, тыя мяцеліцы былі вінаваты і ў тым, што ў метрыцы дата майго нараджэння стаіць 1 красавіка, а месца нараджэння — вёска Грэск. Ці не той дзень, калі радасны бацька ўсё ж дабраўся да ЗАГСа былога Грэскага раёна былой Бабруйскай вобласці, каб дакументальна ўзаконіць сынава з'яўленне на свет».

І не ў Грэску нарадзіўся Алесь Жук, а ў вёсцы Клешаў, што за нейкіх дзесяць кіламетраў ад колішняга раённага цэнтры. Ды ўсё адно гэта Слуцчына. Як і вёска Дзюдзева, дзе скончыў сярэдняю школу. Маяком яна стала ў 1973 годзе. Толькі пасля таго, калі крыж быў пастаўлены ўжо і на некаторых паселішчах з больш мілагучнымі назвамі. Жыхары працівіліся. Яшчэ больш дзіўна, што школа называлася... Дзюдзеўскай.

Ды што тая назва, калі з яе выпускнікоў выгадаваўся такі пісьменнік, якому многія літаратары могуць пазаздросціць. Канешне, нямала значыць і тое, што адзначаны прэміямі Ленінскага камсамола Беларусі, Літаратурнай ім'я Івана Мележа, Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь. Аднак усё ж розныя званні — гэта ў асноўным для «парадніцкіх». Важней творчыя набыткі. Алесь Жук жа сярод слухакоў — адзін з першых, хоць у шэрагах іх многія майстры слова, якія з'яўляюцца гонарам беларускай літаратуры. Найперш Кузьма Чорны. Алесь Аляксандравіч, несумненна, у той кагорце, што блізкая да яго.

Сваю літаратурную дзялянку пачаў абжываць на старонках слускай газеты «Шлях Ільіча», цяперашняга «Слуцкага краю». За пярэ ўзяўся рана, яшчэ школьнікам. То былі звычайныя допісы. Першую наведлі «Яны жывуць...» раёнка змясціла толькі ў чэрвені 1965 года, акурат пасля атрымання ім атэстата сталасці. Аднак як прэзакі дэбютаваў усё ж раней. Часопіс «Неман» («Нёманам» ён стаў значна пазней) у трэцім нумары таго ж 1965 года апублікаваў ажно чатыры яго наведлі.

Хтосьці здзівіцца: «Няўжо супрацоўнікі рэдакцыі пераклалі творы невядомага аўтара, калі ставала і масцітых рускамоўных?» Але тады Алесь Жук пісаў па-руску. Рускамоўнай была і навела, змешчаная ў «Шляху Ільіча». «Чаму?» — паўтару ўслед за Зіновіем Прыгодзічам, аўтарам уступнага артыкула «Ад праўды быту — да праўды жыцця» ад духотомніка выбраных твораў Алесь Аляксандравіч (1993, 1994). І яго словамі адкажу: «Хутчэй за ўсё гэта адбылося пад моцным уплывам А. Пушкіна, М. Лермантава, Л. Талстога, А. Чэхава, кніжкі якіх ён чытаў тады запоем. Любоў жа да роднага слова жыла ў сэрцы неўсвадомлена, але арганічна і неаддзельна ад самога сябе. Патрэбен быў нейкі знешні штуршок, каб адкрыліся вочы на той неацэнны скарб, якім валодаў».

Гэтым штуршком, што па-сапраўднаму адкрыў яму вочы на хараство старонкі роднай стала паступленне на аддзяленне беларускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Я вучыўся курсам вышэй, у інтэрнаце не жыў. Таму пазнаёміліся мы значна пазней. Калі пасля раённых і армейскіх «блуканняў» уладкаваўся на працу ў «ЛіМ». Студэнтам жа адкрыў яго для сябе як маладога пісьменніка, які друкаваўся часта, куды часцей, чым іншыя аўтары, хто таксама толькі ўваходзіў у літаратуру. Найбольш уразіла апавяданне «Сок манга», галоўная гераіня якога Людка паўстае самім увасабленнем чысціні, цнатлівасці.

Першую кнігу «Асеннія халады» Алесь Жук выдаў у 1972 годзе. «Першынец» не застаўся незаўважаным крытыкай. Асабліва яго парадавалі водгукі знакамітых

аўтараў. У прыватнасці, Янка Брыль быў упэўнены, што з Алесем Жукм беларуская літаратура можа звязваць свае найлепшыя спадзяванні. Але асабліва высока ацаніў «Асеннія халады» Міхась Стральцоў.

Ужо загілавак рэцэнзіі «Рунь халадоў не баіцца» арыгінальны. Як вядома, «Рунь» — назва першай кнігі Максіма Гарэцкага. Міхась Лявонавіч невыпадкова параўноўваў маладога, у нечым нявыпытнага аўтара з гэтакім жа на час свайго дэбюту класікам беларускай літаратуры. А які даверлівы, з самага пачатку ўжо, тон гаворкі: «Як гэта ўсё-такі добра, калі пра першую кніжку маладога аўтара можна без паблаглівай добразычлівасці, без прабачлівых ссылак на маладосць сказаць адным словам: таленавіта...»

Завяршэнне разгляду кнігі было талкое, якога не кожны з маладых аўтараў можа дачакацца: «Несумненна, што ў літаратуру прыйшоў новы таленавіты прэзакі. Мне падабаецца, што першая кніжка А. Жука называецца без прэтэнзіі на рамантычную двухсэнсоўнасць, калі абыгрываецца вясновы сезон з першымі праталінамі, росамі, майскаю просінню і г. д., а названа па-мужчынску проста і стала: «Асеннія халады». Рунь халадоў не баіцца».

Міхась Стральцоў спасціг галоўнае ў творчасці Алесь Жука — і не толькі яшчэ маладога пісьменніка, але і сённяшняга сталага, аўтара многіх кніг: «добра валодае

Каледж Святыяны Таронскай.

Фота Кастуся Дробава.

Алесь Жук.

жывыя людзі, такія, якія жывуць поруч з намі і гэтак сама, як і мы. Не толькі на працу ходзяць, але і любяць, ненавідзяць. Шмат у чым памыляюцца, аднак на памылках не заўсёды вучацца. Нярэдка наступаюць на адны і тыя ж граблі. Ды і каб жа толькі аднойчы! А яшчэ ім хочацца звычайнага чалавечага шчасця, а яно не кожнаму даецца, а да некаторых прыходзіць запознена.

Так сталася і з галоўным героем апавесці «Праклятая любоў» Янам Куляшом. У больш чым сталым узросце прыйшоў да высновы, да якой іншыя прыходзяць куды раней, таму ў іх жыцці і памылак меней: «Аказваецца, шчасце не заробіш. Шчасце быццам ад Бога: альбо ўдаецца, альбо не. Гэта як каму пашанцуе». Пакахаў Кулеш значна маладзейшую за сябе жанчыну... Запозненае каханне прынесла не толькі радасць, але і душэўныя пакуты, духоўна ачысціла, зрабіла лепшым, хоць і да гэтага жыў сумленна і годна. Ды цяпер яго жыццё набыло іншы, больш важкі сэнс.

Няпростыя жыццёвыя скрыжалі ў герояў

такіх твораў, як «Чыгун», «Халодная птушка», апавесць «Паляванне на Апошняга Жураўля», якую Алесь Аляксандравіч лічыць найбольш дарагой для сябе. Задума яе нарадзілася «з трагічнага вобраза Івана Паўлавіча Мележа»: «Для мяне ў ёй жыве не толькі яго любімая песня, там і ён, крыху сумны, як адлётная асенняя птаха з перабітым, балючым крылом. Пісалася апавесць як спроба запозненага ўслед яму нізкага паклоны».

Галоўныя героі — старая Анэта («Халодная птушка») і Сцяпан Дзімідчык («Паляванне на Апошняга Жураўля») — па-сапраўднаму народныя характары. Яны — з тых персанажаў, якіх не прыдумаеш, бо ўзяты з самога жыцця. Зразумела, не скапіраваныя з яго. Алесь Жук, па-філасофску глыбока асэнсоўваючы рэчаіснасць, паказвае, як сам час праломваецца ў чалавека, а ўжо ад яго, чалавека, залежыць, як жыць і дзеля чаго. Толькі натурны моцныя — неабавязкова фізічныя, — здатны не проста выстаць на бурных

жыццёвых паўстанках, але і іншым даць прыклад. А жыць, па Алесю Жук, трэба так, каб заўсёды і ўсюды заставацца чалавекам.

Ён паспяхова працягвае мастакоўскія традыцыі не толькі Кузьмы Чорнага, але і Янкі Брыля, Івана Мележа, Міхася Стральцова і іншых знакамітых прэзакі, якія прытрымліваліся традыцыйнай манеры пісьма, застаючыся пры гэтым глыбокімі рэалістамі і псіхолагамі. Ім ніколі не перашкаджаў сацыялістычны рэалізм, бо яны пра яго проста не думалі, а пісалі так, як маглі і як хацелі, а яшчэ, што самае галоўнае, як таго вымагаў і дазваляў іх талент.

З апошніх па часе напісання Алесем Жукм твораў мяне асабліва ўразілі яго «Сны пра маці». Чытаў гэтую апавесць-споведзь, сынаву споведзь ці лірычны маналог у прозе — справа не ў жанравым вызначэнні, — і за воблікам самага дарагога аўтара чалавека паўставалі і іншыя беларускія жанчыны, якія, як і Яўгенія Іванаўна, нягледзячы на жыццёвыя нягоды і выпрабаванні, не растрацілі сваёй чалавечнасці. Заўсёды заставалася апошай у сям'і, хоць перажытае ў вайну не магло забыцца.

З аўтабіяграфіі даведваемся, што «першая бацькава сям'я — жонка і дачка — была расстраляная фашыстамі за бацькаву сувязь з падполлем. Яму выпала прайсці засценкі СД, цудам уратавацца і ваяваць у партызанах. Першы муж маці загінуў на фронце, дачка памерла ў партызанскіх балотах ад тыфу ў час блакады». Паколькі ў яго і свой рахунак з вайной, тэма барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў творчасці займае такое значнае месца. А чытаючы «Сны пра маці», мяркую, што не толькі я, але і іншыя прыгаварваюць вершы Рыгора Барадуліна пра сваю маці Куліну Андрэеўну. Упэўнены: сабраць бы разам сказанае гэтымі выдатнымі творцамі пра матуль пад адной вокладкай — найцікавейшая б кніга атрымалася.

Добра зарэкамендаваў сябе Алесь Жук і ў дэтэктыўным жанры, аб чым засведчылі апавесці «Чорны павой» і «Асабліва небяспечнае». Не абышоўся і без засваення сумежных жанраў. Разам з Аляксеем Дударавым напісаў п'есу «Апошні журавель», па якой тэатр ім'я Янкі Купалы паставіў спектакль. Ёсць і тэлефільм «Паляванне на Апошняга Жураўля». На мастакоўскім рахунку Алесь Аляксандравіч — і мастацкі фільм «Палігон» у аснову якога пакладзена яго апавесць «Зоркі над палігонам», што з'явілася пасля службы ў войску лейтэнантам.

Плэнна працуе і ў галіне перакладу, пераўвасобіўшы па-беларуску творы Гаўрыіла Траяпольскага, Юрыя Казакова, Міхайлы Кацюбінскага, Юрыя Трыфанава і іншых пісьменнікаў. Пераклаў «Сабачае сэрца», «Майстар і Маргарыта» Міхаіла Булгакава. Як вядома, ёсць нямала сведчанняў таго, якія нечаканыя і дзіўныя гісторыі адбываліся з тымі, хто меў дачыненне да апошняга з гэтых твораў. Можна ўсё гэта ўспрымаць выпадковым супадзеннем. Аднак пасля «Майстра і Маргарыты» Алесю Аляксандравічу не пішацца. На «Снах пра маці» як бы апошняю кропку паставіў. Я, чалавек прымхлівы, пачуўшы ад яго пра гэта, канчаткова вырашыў для сябе: пражыву і без «Майстра і Маргарыты».

Да месца сказаць і пра тое, што Алесь Жук з 1980 да 1986 года быў галоўным рэдактарам «ЛіМа». Займаў і іншыя адказныя пасады: намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Маладосць», сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Полымя», галоўны рэдактар «Нёмана», галоўны рэдактар часопіса «Беларусь». Галоўнае ж — быў і ёсць адзін з самых выдатных беларускіх пісьменнікаў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Гісторыя, адзінства, духоўнасць

Побач з тэматычнымі і спецыяльнымі намінацыямі конкурсу, якія ўжо сталі традыцыйнымі і не мяняліся з году ў год («У лютэрку часу», «ЛІТ-фармат», «Залатыя скрыжалі» і пад.), былі і вылучаныя ўпершыню — «Адзінства» і «Беларусь памятае». І ў іх назвах, і ў змесце кніг, узнагароджаных дыпламамі пераможцаў і памятнымі знакамі, адбілася цікавасць грамадства да айчыннай гісторыі і жаданне глыбей пранікнуць у духоўныя складнікі нацыянальнай ідэалогіі. Сярод гэтых праектаў — кнігі Уладзіміра Ліхадзедава «17 верасня. Дзень народнага адзінства» (Выдавецкі дом «Звязда») і «Беларусь у палымі 1941 года: да 80-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны» (выдавецтва «Беларуская навука»), а таксама выданні, што пабачылі свет у выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»: «Яны былі першымі. Дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР першага склікання»; «Глыбоцкае гета. Яны перамаглі смерць».

Вынікі спаборніцтва ў адной з найцікавейшых намінацый — «Майстэрства» — уразілі. Найлепшым ілюстратарам кнігі з тых, што летас пабачылі свет, прызнана мастачка Лізавета Пастушэнка за афармленне казак народаў Паднябеснай — «Жоўты Бусел» (выдавецтва «Народная асвета»), а найлепшым дызайнерам названы малады мастак з выдавецтва «Мастацкая літаратура» Міхаіл Дайлідаў за афармленне кніг серыі «Народная бібліятэка».

Галоўная інтрыга — якое ж выданне прызнана найлепшым і найважнейшым і з мастацкага, і з паліграфічнага бакоў, і з пункту гледжання выхавання грамадзяніна — была раскрыта толькі ў фінале цырымоніі. Найвышэйшую ўзнагароду, Гран-пры конкурсу — памятны знак-сімвал «Залаты фаліант» і Ганаровы дыплом імя Францыска Скарыны (намінацыя «Трыумф») — старшыня журы, кандыдат мастацтвазнаўства Міхаіл Баразна ўручыў выдавецтву «Адукацыя і выхаванне» і тыпаграфіі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі за кнігу Сяргея Мусіенкі «Гонар ЗА Беларусь».

На хвалі прыўзнятага настрою, эмацыянальным узлёце, выкліканым урачыстасцю мерапрыемства, некаторыя з удзельнікаў конкурсу, прадстаўнікі выдавецтваў, што атрымалі прызы, падзяліліся з карэспандэнтам «ЛіМа» ўражаннямі:

Марыя Ліпніцкая, спецыяліст па рэдакцыйнай падрыхтоўцы выданняў (выдавецтва «Чатыры чвэрці», узнагарода — дыпламы ў намінацыі «Арт-кніга» за мастацкі альбом «Валянцін Губарэў» і ў намінацыі «Духоўнасць» за кнігу «Горад у імя сваё ўзвёў...: полацкі князь Барыс Усяславіч — заснавальнік горада Барысава (каля 1054—1128)»): «Мы вельмі рады, што атрымалі

дыпламы, бо зрабілі ґрунтоўную работу. Наш калектыў плённа працаваў над стварэннем абедзвюх гэтых кніг, таму мы рады, што плён гэты адбіўся ва ўзнагародах».

Вікторыя Калістратава, дырэктар (выдавецтва «Народная асвета»): «Мы атрымалі чатыры дыпламы. Самы для нас важны — дыплом за падручнікі “Біялогія,

Каліж Кастуся Дробава.

Кнігі Выдавецкага дома «Звязда», адзначаныя журы.

11 клас” (па-беларуску і па-руску) у намінацыі “Падручнік новага стагоддзя”, бо спецыялізуемся на выпуску падручнікаў з 1951 года. Вельмі важны для нас і дыплом, намінацыя якога стаіць побач — “Навука і веды” — за двухтомнік “Расказы аб раслінах Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь” і “Расказы пра жывёл Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь”. Два дыпламы мы атрымалі і за літаратурна-мастацкія выданні, за нашу традыцыйную ўжо з 2016 года серыю прыгодніцкай літаратуры для дзяцей (намінацыя “Разам з кнігай мы расцём”). Кніга “Крыніца, альбо Дзівосныя пераўтварэнні Ціма на ферме” В. Токаравай — пра хлопчыка, які трапляе ў розныя краіны і месцы: Японію, Грэцыю; нават на ферму — і з ім адбываюцца ўсялякія дзівосы: Цім і яго сябрук ператвараюцца і ў чмялёў, і ў коней, і ў парсучкоў. Гэтак аўтар паказвае, як сябе пачувае жывёла. А таксама за кнігу “З легендаў і міфаў. Героі славянскай міфалогіі” В. Кажуры, дзе распавядаецца, якім багам пакланяліся нашыя продкі ў дахрысціянскую эпоху. Мы рады, што гэтае выданне спатрэбіцца для ўрокаў па беларускай літаратуры».

Алесь Суша, аўтар выдання «Беларускі буквар у нацыянальнай і сусветнай прасторы» (выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», узнагарода

ў намінацыі «Духоўнасць») і адзін з укладальнікаў кнігі «Паводле Лукі Святое Евангелле = *The Gospel according to Luke*» (Нацыянальная бібліятэка Беларусі, узнагарода ў намінацыі «За ўнёсак у захаванне гісторыка-культурнай спадчыны»): «Меў магчымасць прымаць удзел у розных міжнародных кніжных выстаўках, і Мінская,

хаця і не самая пышная, прадстаўленая не самымі вялікімі выдаўцамі свету, але самая цёплая для душы: тут заўжды бачыш шмат сяброў, цудоўных кніг і публікацый. Самае істотнае з таго, што тут адбываецца для аўтара і выдаўца — наладжванне новых стасункаў, дамаўленне пра новыя праекты, што адбылося і сёлага: мы не толькі падводзім вынікі, але і робім пэўныя закіды, каб праз год сустрэцца тут ізноў. Абмяркоўваем новыя ідэі і “прыязямляем” іх у выглядзе пэўных дамоўленасцей з выдаўцамі.

Ужо не раз браў удзел у конкурсе і ў якасці тых, хто ўзнагароджвае, і ў якасці тых, каго ўзнагароджваюць, таму маю пэўны досвед: кнігі, да якіх меў дачыненне, на працягу дзесяці гадоў атрымлівалі дыпламы. Гэта былі яркія, незвычайныя праекты, і вельмі прыемна, што яны былі ацэнены. З боку грамадства поспех прыходзіць як камерцыйны складнік (калі кніга распаўсюджаецца, значыць, яна знайшла чытача, рабілася не ў пустую). Калі кнігу заўважае прэса — таксама пацвярджэнне пэўнага дасягнення. Але калі кнігу ўзнагароджваюць на конкурсе такога ўзроўню, то гэта прызнанне з боку самых лепшых экспертаў краіны: мастацтвазнаўцаў, кнігазнаўцаў, друкароў, бібліятэкараў, экспертаў, якія маюць найбагацейшы досвед ва ўспрыняцці кніжных прадуктаў. Не праз кідку назву ці актуальную тэматыку, а праз комплекс розных крытэрыяў...

Кніга, якую ўзнагародзілі, стала адной з апошніх у выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі». Вельмі ўдзячны выдавецтву, што яны здолелі завяршыць гэты праект на годным паліграфічным узроўні. Яны зрабілі цудоўны матэрыял даступным для шырокай публікі: ілюстрацыі, якія збіраў дзесяцігоддзі і тэксты, што пісаліся па начах, паўсталі ў выглядзе цудоўна аформленага мастацкага выдання.

Другое выданне, якое атрымала дыплом — гэта факсімільнае ўзнаўленне самага першага перакладу біблейскай кнігі на сучасную беларускую мову. І не проста факсімільнае ўзнаўленне — маленькая, сціплая кніжачка — мастацкі праект, які ўключае і даследаванне на дзвюх мовах, прысвечанае гэтаму перакладу... Яго зрабіў берасцейскі царкоўны і грамадскі дзеяч Лукаш Дзекуць-Малей 96 гадоў таму. У адзіным экзэмпляры праца гэтая захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Над асэнсаваннем мастацкага вобраза разам з мастаком і навукоўцамі, брэсцкімі калегамі працавалі некалькі месяцаў — абмяркоўвалі, як можна яго ўвасобіць...

Марыя ЯРАШЭВІЧ

Закаханы скідзень... ды іншыя цуды

У рамках ХХІХ Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу 26 сакавіка прайшоў фінал другога літаратурнага стартапа *LitUP* — маштабнага кніжнага конкурсу, заснаванага Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Па выніках мерапрыемства кампетэнтным журы ў складзе дырэктараў вядучых дзяржаўных выдавецтваў («Звязда», «Мастацкая літаратура», «Народная асвета» і «Беларусь») былі абвешчаны пераможцы, чые задумы атрымалі кніжныя ўвасабленні.

Гэткі літаратурны тэндэр праходзіў у межах міжнароднай выстаўкі другі раз запар. Асноўнымі ж мэтамі кніжнага конкурсу з’яўляюцца пошук, падтрымка і прасоўванне таленавітых творцаў, якія ў гэты час шукаюць свайго чытача. На коне — права выдання тысячным тыражом у адным з буйных выдавецтваў. Акцэнт, натуральна, робіцца на пачаткоўцах, аднак у спаборніцтве бяруць удзел не толькі малавядомыя аўтары, але і вопытныя пісьменнікі сталага пакалення, за чымі плячымя нярэдка не адзін дзясяткак выданняў.

Адсутнасць узроставага цензу — адна з галоўных асаблівасцей літаратурнага стартапа. Так, сярод фіналістаў сёлета

няга конкурсу можна было ўбачыць і дзесяцігадовую паэтэсу з Гродна Вікторыю Смолку, і, напрыклад, Міхася Пазнякова, лаўрэата 11 літаратурных прэмій, старшыню Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, які прадставіў праект новага праявічнага зборніка пад назвай «Голас». Прапанаваная кніга складаецца з твораў розных гадоў, апублікаваных у перыёдыцы і калектыўных зборніках па ўсім свеце.

Аўтары спаборнічалі ў пяці намінацыях: «Паэзія», «Проза», «Дзіцячая літаратура», «Літаратура для падлеткаў» і «Нон-фікшн». З моманту абвешчання прыёму работ 22 лютага і да яго завяршэння 2 сакавіка арганізатары атрымалі больш ад 200 заявак аб удзеле ў праекце. Па выніках папярэдняга адбору было вылучана 12 найбольш перспектывных работ. Уласна, іх і прадстаўлялі ўдзельнікі на цэнтральным стэндзе ХХІХ кніжнай выстаўкі-кірмашу. Прэзентацыі праходзілі ў фармаце пітчу, на якім аўтары павінны былі «прадаць» ідэі сваіх кніжных праектаў.

Каб зацікавіць выдаўцоў у супрацоўніцтве, а разам з тым, магчыма, знайсці будучых чытачоў (нездарма ж мерапрыемства праходзіла на галоўнай сцэне найпрост пасярэдок выстаўкі), удзельнікам давалася выкладзіся напоўніцу і прадэманстраваць усе свае бізнес-здольнасці. Некаторыя падрыхтавалі камп’ютарныя

Фота Кастуся Дробава.

Марына Петрашкевіч.

прэзентацыі і слайд-шоу, асобныя прыйшлі ўжо з гатовымі (нават ілюстраванымі) макетами кніг, а сям’я Любчанка, напрыклад, увогуле прывезла на выстаўку музычны нумар. Словам, барацьба разгарнулася гарачая.

Перад журы паўстаў дужа складаны выбар: надзвычай раўнасільнымі аказаліся прэзентацыі аўтараў. У выніку з 12 фіналістаў права на выданне ўласнай

кнігі тыражом у 1000 экзэмпляраў атрымалі ажно 11 чалавек! Пераможцам былі ўручаны сертыфікаты, якія паслужаць своеасаблівым пацвярджэннем заключанай паміж выдаўцамі і літаратарамі дамоўленасці аб супрацы.

Што ж, падсумуем... Выдавецтва «Мастацкая літаратура» ўзяло на сябе абавязальства надрукаваць фантастычную аповесць Вікторыі Карась «Закаханы скідзень» аб каханні дзяўчынкі-пярэваратня і звычайнага хлопца, а таксама цалкам скончаную і ілюстраваную павучальную казку Алесі Прыходзькі «Хлюпик и друг его Нюня». Пад грыфам выдавецтва «Звязда» свет пабачаць зборнік Міхася Пазнякова «Голас», казкі Вікторыі Карась, гісторыі Марыны Петрашкевіч аб дамавіку Сене і вершы дзесяцігадовай Вікторыі Смолкі.

«Народная асвета» ў сваю чаргу абрала апавяданні Алены Курэк (Любчанкі), новую прозу пяцікласніцы Вікторыі Пажыток і падручнік для дзяцей з асаблівасцямі інтэлектуальнага развіцця «Весёлые загадки» настаўніка-дэфектолага Ірыны Бароўскай. Выдавецтва «Беларусь» возьмецца за кнігу пятнаццацігадовага Ільі Набздорава «Трэйдінг і іншыя цуды» аб мастацтве зарабляць грошы на зменах курса і прозу Наталлі Адарчанкі, вопытнай вэб-пісьменніцы.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Феномен сусветнага балета

У нядзелю на галоўнай сцэне ХХІХ Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу адбылася прэзентацыя новай кнігі Выдавецкага дома «Звязда» — «Феномен Валянціна Елізар'ева». Багата ілюстраванае выданне, прысвечанае жыццю і творчасці легендарнага балетмайстра і харэографа, мастацкага кіраўніка Вялікага тэатра Беларусі, было прадстаўлена публіцы ў Міжнародны дзень тэатра. Прысутныя мелі магчымасць задаць пытанні аўтару і галоўнаму герою.

Валянцін Мікалаевіч Елізар'еў нарадзіўся 30 кастрычніка 1947 года ў Баку. Азы творчай прафесіі будучы заслужаны харэограф спасцігаў у Ленінградскім акадэмічным харэаграфічным вучылішчы імя А. Я. Ваганавай. Вучылішча скончыў у 1967 годзе, а ў 1973-м — і балетмайстарскае аддзяленне Ленінградскай дзяржаўнай кансерваторыі імя М. А. Рымскага-Корсакава. Падчас навучання малады творца кіраваў студыяй танца Ленінградскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пасля заканчэння ўстановы адукацыі стаў (у 26 гадоў!) галоўным балетмайстрам Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі.

Спектакль і сёння ўваходзіць у тэатральны рэпертуар, ён быў адноўлены самім Валянцінам Елізар'евым у 2019 годзе. У 1982-м, будучы ўжо вядомым рэжысёрам балета, па стыпендыі ЮНЕСКА творца трапіў на стажыроўку ў Парыж. Пазней, у пачатку 1990-х, ён стаў на чале балетнай трупы Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь.

Акурат на канец 1980-х — пачатак 1990-х прыйшла самая большая слава мэтра. У гэты час народным артыстам СССР Валянцінам Елізар'евым (званне атрымаў у 1985 годзе) на беларускай сцэне пастаўлены «Лебядзінае возера» паводле Пятра Чайкоўскага (1985) і «Рамеа і Джульета» паводле Сяргея Пракоф'ева (1988). Гэтыя спектаклі і цяпер можна ўбачыць у афішы. Таксама ў 1995 годзе адбылася прэм'ера балета «Страсці» (другая назва — «Рагнеда») на музыку Андрэя Мдзівані. Праз год за харэаграфію і пастаноўку «Рагнеды» Елізар'еў быў удасцены звання «Найлепшы харэограф года».

Зрэшты, новая кніга Інэсы Плескачэўскай, якая, па вялікім рахунку, уяўляе сабой грунтоўны зборнік інтэрв'ю з сябрамі і знаёмымі славага рэжысёра, раскажа вам пра быццё мэтра значна падрабязней і цікавей. Аўтарка мае на мэце сваёй работай засяродзіць увагу чытачоў на малавядомых старонках біяграфіі славага балетмайстра, чые жыццё і творчасць багатыя на падзеі і супярэчнасці. Як часта бывае ў біяграфіях творцаў, факты збытыя, але ж адно можна сказаць дакладна: Елізар'еў — сапраўдны феномен сусветнага мастацтва.

Адказваючы на пытанні прысутных, Інэса Плескачэўская распавяла, што тэатрам яна цікавіцца ўсё жыццё. Феномен жа Валянціна Елізар'ева, на яе думку, заключаны «ў тым, што ён здолеў стварыць вобраз беларускага балета, які ведаюць і любяць ва ўсім свеце». «Удзячна лёсу, што маэстра пагадзіўся, калі я набралася журналісцкага нахабства і прапанавала зрабіць кнігу аб яго асобе», —

Інеса Плескачэўская і Валянцін Елізар'еў.

дадала журналістка. Са слоў аўтаркі, яе новае даследаванне адрасавана «ўсім тэатрам і, безумоўна, цяперашнему пакаленню танцоўшчыкаў».

За некалькі гадоў працы Інэсы Плескачэўскай удалося пагутарыць нават з тымі творцамі, якія сёння пераважна вядуць непублічны лад жыцця і звычайна ад камментарыяў адмаўляюцца. Сярод такіх, напрыклад, — легендарны артыст балета Міхаіл Барышнікаў. З ім Валянцін Мікалаевіч дзяліў пакой у інтэрнаце харэаграфічнага вучылішча імя А. Я. Ваганавай. Кампазітар Радзівон Шчадрын, дзеля інтэрв'ю з якім Інэса Плескачэўская адправілася ў Мюнхен, таксама зрабіў выключэнне толькі для журналісткі і Елізар'ева.

Пасля пытанняў прыхільнікаў, якіх на прэзентацыі сабралася шмат, аўтарка кнігі прапанавала публіцы невялікую гульнію. Яна зачытвала пытанні аб біяграфіі і творчасці Валянціна Елізар'ева, і за кожны правільны адказ удзельнікі атрымлівалі цукерку. Той, хто за віктарыну набірае больш цукерак, мог атрымаць білет на балет «Спартак», пастаўлены Валянцінам Мікалаевічам. Гледачы ўзялі актыўны ўдзел у забаве, на мерапрыемстве знайшлося шмат знаўцаў творчасці маэстра. Прэзентацыя скончылася аўтограф-сесіяй.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ
Фота Кастуся ДРОБАВА

Мелодыя Усходу

Папярэдняе выданне — далёка не адзіная новая кніга Выдавецкага дома «Звязда», прадстаўленая на міжнароднай выстаўцы-кірмашы. Другой прыкметнай навінкай стаў зборнік перакладаў на беларускую мову вершаў знакамітага паэта Усходу Амара Хаяма «Выбраныя старонкі». У прэзентацыі, якая праходзіла на галоўнай сцэне 23 сакавіка, узялі ўдзел Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Ісламскай Рэспублікі Іран у Рэспубліцы Беларусь Саід Яры, а таксама дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч.

Новаабраны старшыня Саюза пісьмнікаў Беларусі Алесь Мікалаевіч Карлюкевіч вёў рэй сустрэчы, зладжанай на сцэне акурат насупраць стэнда Ірана. Ён патлумачыў, што ў выданне ўвайшлі пераклады як зробленыя адносна даўно, так і зусім свежыя. Затым для прывітальнага звароту на сцэну падняўся Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Ісламскай Рэспублікі Іран у Рэспубліцы Беларусь Саід Яры. Без непасрэднай і шырокай падтрымкі пасольства выданне магло ўвогуле і не ўбачыць свет.

Прадстаўнік дыпламатычнай місіі выказаў шчырую падзяку выдаўцам і перакладчыкам, чымі намаганнямі ідэя кнігі ўвасобілася ў жыццё. У сваім выступленні пасол распавёў аб ключным значэнні асобы Амар Хаяма для жыцця сучасных

іранцаў, аб яго каласальным унёску ў гісторыю усходняй і, шырэй, сусветнай літаратуры. Саід Яры адзначыў, што прапанаваны зборнік уяўляе сабой найвялікшае выданне вершаваных чатырохрадкоўяў (рубаі) славянскага паэта на беларускай мове з усіх існуючых на дадзены момант.

Кніга, такім чынам, стала важным дасягненнем міжкультурных стасункаў двух народаў, чарговым крокам на шляху да збліжэння нашых краін. Дыпламат выказаў здагадку аб тым, што на тэрыторыі Беларусі, бадай, няма больш вядомага персідскага і, адпаведна, іранскага паэта, чым Амар Хаям. Аднак выбітны дзеяч адзначыў, што не толькі як таленавіты паэт, але і зрабіў агромністы ўнёсак у развіццё навукі і філасофіі ўсяго ўсходняга рэгіёна, аказаў

значны ўплыў на грамадскае жыццё краіны.

Пасол прыгадаў, як пачыналася праца над зборнікам... Год таму, падчас урачыстага мерапрыемства на выстаўцы «Якуб Колас і Амар Хаям: жыццёвая мудрасць у паэтычным слове» ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, іранскі бок паабяцаў, што ў хуткім часе свет пабачыць зборнік перакладаў усходняга класіка. І вось здзейснілася! Сёння мы маем магчымасць убачыць плён тых намаганняў, нават патрымаць яго ў руках. Аднак, па словах дыпламата, без перакладчыкаў гэтага ніколі не здарылася б...

Як ужо адзначалася, у кнізе змешчаны пераклады розных часоў, у тым ліку найноўшых, створаныя спецыяльна для зборніка. Значную частку выдання складаюць мастацкія перавасабленні неўміручай класікі, ажыццёўленыя шмат гадоў назад народным паэтам Беларусі Рыгорам Барадуліным. Зборнік «Рубаі», укладзены Рыгорам Іванавічам, выйшаў яшчэ ў 1989 годзе. Новыя ж пераклады здзейснены Генадзем Аўласенкам, а таксама Віктарам Шніпам, які прысутнічаў на прэзентацыі і, узяўшы слова, падзякаваў пасольству і выдавецкаму

дому за магчымасць працаваць з тэкстамі вялікага паэта.

Мастаком кнігі Амар Хаяма «Выбраныя старонкі» выступіў беларускі творца азербайджанскага паходжання Каміль Камал. Зборнік суправаджаюць больш за 30 вытанчаных графічных работ, якія надаюць чатырохрадкоўям асабліваю высакароднасць і вагу.

Пакуль жа ва ўсіх прысутных была магчымасць азнаёміцца з выданнем.

Падсумоўваючы, скажам, што «Выбраныя старонкі» — далёка не першы перакладны праект у кнігавыдавецкім партфоліа «Звязды». Невыпадкова Пасольства Ірана вырашыла працягнуць супрацоўніцтва з выдавецкім домам:

Падчас свайго выступлення творца — а ён таксама не абмінуў прэзентацыю — заклікаў слухачоў звярнуцца да кнігі, каб самастойна ацаніць яго працу.

у найбліжэйшых планах — зборнікі Хафіза Шыразі, Саадзі на беларускай мове.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ
Фота Кастуся ДРОБАВА

Чым живу, чым дыхаю

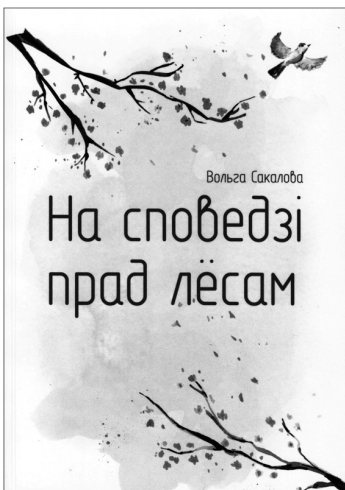
«У жыцці шкадую аб адным: захопленая ў палон жыццёвымі клопатамі, мала, недаравальна мала пісала і гаварыла пра вялікі боль сваёй малой радзімы — лагер смерці «Азарычы»». З гэтых слоў пачаўся аповед Вольгі Сакаловай, паэтэсы, у мінулым настаўніцы, цяпер — творчага кіраўніка (з 20-гадовым стажам) народнага клуба паэзіі «Натхненне» пры сталічным Палацы культуры ветэранаў.

З нагоды сустрэчы меркавалі пагаварыць пра кнігу «На споведзі прад лёсам», якую Вольга Сакалова выдала ў 2020 годзе, а атрымалася пра жыццё.

Вольга Міхайлаўна чалавек шчыры, самаахварны ў жыцці і ў творчасці. Родам яна з палескай вёскі Холмы. Ад суразмоўцы даведлася наступнае: у 1966-м вёска ўвайшла ў склад г. п. Азарычы і стала вуліцай імя Зінаіды Самсонавай. Вядомыя сваім трагічным лёсам Азарычы і па сёння не адкрываюць нашчадкам імёны ўсіх ахвяр лагера смерці, у якім фашысты выпрабавалі бактэрыялагічную зброю. Па розных звестках, праз канцлагер прайшлі ад 40 да 50 тысяч чалавек. Каты рабілі аблавы па палескіх балотах, каб асудзіць на горшыя пакуты сагнанных з месца мірных жыхароў. Людей зганялі з навакольных вёсак, везлі з-пад Смаленска і Бранска. Акрамя жанчын, дзяцей, старых, за калючым дротам смерць прынялі і ваеннапалонныя.

З болей распаўяла Вольга Міхайлаўна пра жудасную знаходку — дзіцячыя чаравікі. У школьныя гады будучая паэтэса з сяброўкамі пайшла збіраць ягады, натрапілі на буйныя і спелыя. І незаўважна апынуліся на «недазволеным» месцы. Там, на купіне, схаваныя пад імхом, яе і чакалі маўклівыя сведкі.

Адолеўшы хваляванне, Вольга Міхайлаўна вярнулася да цяжкіх успамінаў. Яна згадала ўлюбёнае месца дзіцячых гульняў, дзе раілася малалетняе насельніцтва Холмы — пясчаныя ўзгоркі ўздоўж вёскі і... тры бярозкі пры адным з іх, колішняю перасцярогу суседа дзядзькі Рыгора — не трываючы зямлю каля гэтых дрэўцаў. Тады дзіцячая свядомасць не магла ўспрыняць як належыць словы «надакучлівага» суседа, які нібыта вартаваў загадкавы ўзгорак.

Бо смерць калі і існавала, то была разам з нэндзай-вайной недзе там — далёка-далёка.

Пазней Вольга Міхайлаўна даведлася, што ў брацкай магіле пад тымі бярозкамі засталася навечна санінструктар 667 палка 128 дывізіі Зінка, імя якой стала вядома ўсяму свету дзякуючы радкам Юліі Друнінай. Засталіся пад палескімі вятрамі яшчэ 228 салдат. У кароткія прасветы цішыні з дапамогай аднавяскоўцаў іх хаваў дзядзька Рыгор. Жорсткія, упартыя баі ў той мясцовасці фактычна працягваліся з лістапада 1943 года да канца чэрвеня 1944 года. Вакол Азарычаў у радыусе 7 кіламетраў пахавана звыш 2 тысяч савецкіх воінаў. Былы настаўнік гісторыі — краязнаўца Уладзімір Лазаравічаў Макатроў — прысвяціў сваё жыццё даследаванню гэтых падзей.

Здавалася, што ў вачах засвяціліся сонечныя зайчыкі, калі суразмоўца згадала чыстую, з халоднай да ламаты вадой, раку Вішу. Знітаванасць іх лёсаў невыпадковая. Да яе гулівых берагоў, быццам да другой маці, імкнулася ўся вяскова малеча. І яе, «паспяваенную», «родная рэчанька» песціла, адорвала здароўем і радасцю. І пасля, у дарослым жыцці, неаднойчы ашчаслівіла хвілінамі

сустрэч, ужо разам з дачушкай, а пазней і з любай унучкай.

Час праляцеў імгненна. Ужо развітваючыся, пісьменніца прыгадала сустрэчы ў рэдакцыі «Вожыка» са светлым чалавекам Паўлам Саковічам, куды яна са сваім клубам зазірала штотомся. Менавіта Павел Паўлавіч пасля з'яўлення трэцяй кнігі параіў падаваць дакументы на ўступленне ў саюз. А такія штуршок ёй быў вельмі неабходны! Цудоўную прадмову Анатоля Зэкава да адной са сваіх кніг яна і зараз можа пераказаць слова ў слова. Бо, па перакананні Вольгі Міхайлаўны, ён нібыта зазірнуў у яе душу. Зразумеў, што малая радзіма — духоўнае апірышча. Без сваёй Вішы, роднай вёскі, яе, Вольгі Сакаловай, проста няма.

Ужо на прыступках свайго тралейбуса замест развітання я з усмешкай запыталася: дык пра што кніжка? Вольга Міхайлаўна толькі махнула рукой. Заняўшы ўтульнае месца каля акна, гартала старонкі дарагога падарунка. Адказ на пытанне, канешне, знайшоўся: ізноў пра жыццё!

Іна ФРАЛОВА

Дзверы ў свет дабрыні

Знаёмства з новымі дзіцячымі літаратурнымі творамі — адкрыццё для чытача і цікавы сумесны занятак для ўсёй сям'і. Вядома, што ад першых гадоў жыцця ў многім залежыць, якім вырасце дзіця, як складзецца яго лёс. І важная роля ў працэсе фарміравання будучай асобы належыць літаратуры, кнізе.

Выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», што з лістапада мінулага года ўвайшло ў склад выдавецкай установы «Беларусь», у 2019 годзе распачало займальную серыю дзіцячай літаратуры «Беларускія пісьменнікі — дзецям». Пабачыла свет больш за дзясятка выданняў. Сярод іх — вершаваныя кнігі Уладзіміра Мазго, прысвечаныя спорту і сяброўству; Міколы Маляўкі — з твораў пра жыццё ў паспяваенныя часы, вучобу, працу і адпачынак; вершы і загадкі Віктара Кажуры...

Ёсць у серыі і некалькі зборнікаў Анатоля Зэкава. Яго кніжачка «Лічба з літарай сябруюць...» прысвечана роднай мове. Пераважная большасць паэтычных твораў у ёй — правільны са школьных падручнікаў у зарыфмаванай форме. Яшчэ два выданні аўтара раскажваюць маленькім чытачам пра звяроў — лясных і хатніх. Для большасці сучасных дзяцей свет свойскай жывёлы такі ж дзіўны, як і дзікай. Выйшаў у гэтага аўтара і зборнічак вершаў пра птушак.

У серыі «Беларускія пісьменнікі — дзецям», вядома ж, не толькі паэзія, але і проза. Казкі Ларысы Спяранскай знаёмяць юных чытачоў з цудоўнай гісторыяй дзіцячай цацкі — заваднага плюшавага зайчыка па мянушцы Гузік. Персанажы кніжкі «Прыгоды Віруса Шкодзі» Анатоля Бутэвіча дапамагаюць здзейсніць цікавае падарожжа ў незвычайнае каралеўства, якое называецца Сусветнае Сеціва.

Кніжка казак прэзентацыя, літаратуразнаўца і радыёжурналіста Маргарыты Прохар, што летась выйшла ў гэтай серыі, носіць назву «Камп'ютарныя коткі». Так, каты і коткі — гэтыя ці не самыя папулярныя хвастатыя персанажы дзіцячых кніг, якія і без таго здольны выклікаць зацікаўленне і захапленне чытача, — пад вокладкай кнігі не звычайныя, а дасведчаныя ў камп'ютарнай справе! Котка Муся, кот Тодар і іх сябры жывуць у сучасным свеце. Ім бывае сумна ў адзіноце, асабліва калі іх гаспадары хлопчык Віця і яго сяброўка Аленка некуды сыходзяць, бо коткі хатнія, рэдка бываюць на вуліцы... Таму яны навучыліся карыстацца камп'ютарамі сваіх гаспадароў і нават стварылі ўласную інтэрнэт-сетку «Катавічкі», каб было зручней стасавацца адно з адным.

Маргарыта Прохар, вядомая як аўтар літаратурных праграм Першага нацыянальнага канала Беларускага радыё, выпусціла ўжо не адну кнігу прозы. А гучна заявіла пра сябе выданнем «Восень у Вільнюсе» — гэты зборнік аповесцей і апавяданняў выйшаў ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў 2014 годзе. Ён складаецца з шэрагу разнапланавых твораў: і філасофская аповесць, і жаночы дэтэктыў, і рамантычная гісторыя, і прыгоды. Крытыкі аднагалосна назвалі апавяданне, якое дало назву зборніку, узорам лірычнай прозы.

Не менш удалым падаецца і пранікненне аўтара ў далікатны дзіцячы свет. Апавяданні кнігі «Камп'ютарныя коткі» не толькі цікавыя і разнастайныя: знаёмяць з навакольным светам, выходзяць любоў да роднага слова, прыроды, працы, да ўсяго ўзвышанага і прыгожага, але і дапамагаюць дзецям не згубіцца ў розных жыццёвых сітуацыях: даюць урок стасункаў з бацькамі і рабеснікамі.

Напоўнены дабрынёй казачны свет, створаны Маргарытай Прохар, настолькі прывабны і захапляльны, што не хочацца перагортваць апошнюю старонку кнігі — чакаеш працяг прыгодніцкіх гісторый.

Кацярына МАЛЕЙ

Цётка і для рускамоўных — родная Цётка

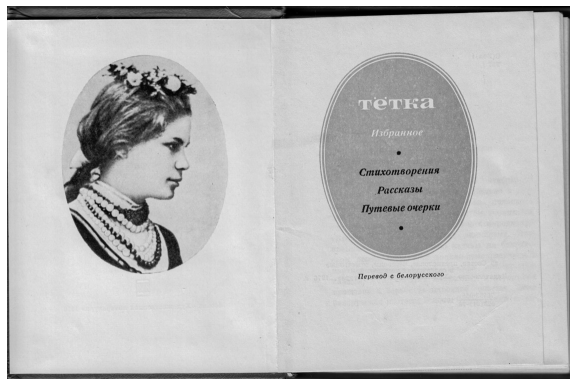
У савецкія часы найлепшыя творы беларускіх пісьменнікаў рэгулярна выходзілі ў перакладзе на рускую мову ва ўсесаюзных выдавецтвах. Найчасцей у «Советском писателе», якому адводзілася галоўная роля ў прапагандзе набыткаў нацыянальных літаратур. Аднак была яшчэ і «Художественная литература», трапіць у якую лічылася асабліва ганарова. У ёй выдавалі толькі тых аўтараў, хто ў сябе на Радзіме стаў агульнапрызнаным аўтарытэтам. Ды і то не ўсіх, бо адбор быў асабліва строгі.

Прыгадалася гэта, калі ў сваёй хатняй бібліятэцы напаткаў зялёны томік Цёткі «Избранное». Згубіцца яму сярод шматлікіх кніг было нескладана. Невялікага памеру, нават крыху меншага, чым «Бібліятэка беларускай паэзіі», якую некалі выпускала наша выдавецтва «Мастацкая літаратура». Затое колькі радасці прынёс! Праўдзівей кажучы, вярнуў тую радасць, якая, думаецца, колісь напаткала не толькі мяне, але і ўсіх, хто набыў яго пасля выхаду ў 1976 годзе. Гэта было 100-годдзе з дня нараджэння Алаізы Пашкевіч, якая, дзякуючы ўдала ўзятаму псеўданіму, для беларусаў, неабыкававава да нацыянальнага адраджэння, сапраўды стала своеасаблівай роднай Цёткай.

Гэты дзень нараджэння яе тады адзначаўся шырока. Дата — круглая, юбіляр — класік нацыянальнай літаратуры. Як бы там ні было, а партыйнае кіраўніцтва паважна ставілася да пісьменнікаў, спрыяла развіццю літаратуры. Многія ўжо ведалі, што ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» запланаваны выхад укладзенага Сцяпанам Александровічам, з яго прадмовай і каментарыямі, аднатомніка Цёткі «Творы». У яго ўвойдуць не толькі вершы, але і апавяданні, нарысы, артыкулы, асобныя лісты.

Нават такія артыкулы, у якіх гучыць трывога за лёс беларускай мовы. Ды пільны Галоўліт, што ў такіх выпадках з'яўляўся цэнзарам, прапусціў іх.

Але мала хто здагадаўся, што кніжка Цёткі падрыхтавана і для выдавецтва «Художественная литература». Таксама складзеная Сцяпанам Хусейнавічам і з яго прадмовай. Безумоўна, рыхтуючы яе, яму было няпроста. Рускамоўнаму чытачу трэба падаць Цётку так, каб ён атрымаў як мага больш поўнае ўяўленне аб жыцці і творчасці пісьменніцы. Аб'ём жа будучай кнігі невялікі — усяго 5 улікова-выдавецкіх аркушаў. Неабходна ж

умясціць у яго не толькі вершы, але і апавяданні, публіцыстыку. Праўда, на конт падбору перакладчыкаў асабліва турбавацца не выпадала. Сёе-тое па-руску ўжо было ўжоўлена, у іншых выпадках выдавецкія работнікі самі абяцалі знайсці тых, хто возьмецца за гэта.

Існавала, аднак, іншая складанасць. Цётка ў крытыцы і літаратуразнаўстве найперш успрымалася (часам падобная думка пераважае і цяпер) толькі як паэтэса-рэвалюцыянерка. Несумненна, Сцяпан Хусейнавіч у ацэнцы яе таксама мусіў прытрымлівацца такога падыходу, таму і прадмову назваў «В борьбе за счастье народное». А далей... Здавалася б, спачатку павінны ісці вершы сацыяльнага зместу. Хутчэй за ўсё, тыя, што ананімна распаўсюджваліся як рэвалюцыйныя агіткі... Усе яны ў томіку, безумоўна, ёсць, без іх жа Цётка ніякая і не Цётка. Але адкрываецца ён вершам «Лета». Тым, што, дзякуючы знакамётам «Песнярам», набыў шырокую вядомасць ва ўсім Саветскім Саюзе. Праз радкі, у якіх апяваецца дзяўчынка Кася. У перакладзе Марка Шэхцера гэта гучыць так:

...Ну и Кася, ну девчонка!
Как царица, как богиня,
Как нарцисс иль цвет виргиний,
Как лилея на Дунае,
Как фиалочка лесная.

Марк Ананьевіч пераклаў і некаторыя іншыя вершы. Сярод жа тых, хто ўзнавіў творы Цёткі па-руску, і знакамітыя аўтары: Мікалай Браўн, Грыгорый Куранёў, Самуіл Маршак, Аляксандр Пракоф'еў, Валянцін Карчагін.

Томік «Избранное» Цёткі — не толькі настальгія па тым добрым, якое, нягледзячы на ўсе складанасці, «раныш было». Гэта і спадзяванне, што знойдуцца на постсавецкай прасторы чытачы, якім трапіцца ў рукі гэтая кніжачка (наклад жа, у параўнанні з сённяшнім часам, завоблачны — ажно 10 тысяч асобнікаў, у вялікіх бібліятэках можа быць), і адкрыюць сабе цікавую пісьменніцу.

Еўдакім ДРОМІН

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Дзіця прагрэсу

Авалодаў камп'ютарам
І асвой інтэрнэт,
Мацюкаецца ж так крута ён,
Як не чуў ніколі свет.

Пра дом

Так доўга дом той будавалі,
Што я скажу на гэты конт:
Учора толькі што здавалі,
А сёння пачалі рамонт.

Грошы

Адвечна грошы — як вада ці дым.
І болей іх — у кашальку чужым.

Парада

Калі знікаеш за мяжу —
Не пераходзь брыды мяжу,
Бо як надыдзе час вярнуцца,
То людзі могуць адварнуцца.

Пазіцыя

Як лёгка іншыя мяняюць
Сваю галоўную пазіцыю:
Пасаду цёплую губляюць
І стрымгалоў — у апазіцыю.

Пра «піраміды»

Не егіпцяне — паразіты
Узводзяць сёння «піраміды».
Дапамагае ім аднак
Яшчэ нямала разявак.

Пра рай

Карысна нагадаць для дзівакоў,
Што рай чакаюць ад чужых дзядзькоў:
Яшчэ мае дзяды-аднавяскоўцы
Казалі: «Сыр дармовы — ў мышалоўцы».

Мікола МАЛЯЎКА

Грошы любяць цішыню

Адпускныя і зарплату
Разам атрымаў Змітрок.
Будні дзень, а ў дзядзькі свята:
Грошай — поўны кашалёк.

Чалавек ён шчыры, просты,
Дык сабраў радню, сяброў.
Гаварылі госці тосты
І жадалі: «Будзь здароў!»

Чым далей, тым шуму болей,
Захмялеўшы, як чмялі,
Весяліліся ў застоллі
І спявалі, і гулі.

Дні праз тры, з пахмелля шэры,
Ён працверазеў, Змітрок,
І вачам сваім не верыць:
Звяў без грошай кашалёк.

Аляксандр БЫКАЎ

Балада пра сабаку

Мілая мая Міёна,
Я ж такі сабака, як і ты.
Толькі ты сады пільнуеш,
А я лажу праз платы ў сады.

Віктар Шніп

Жыў у будцы сабака,
Пільнаваў ён сады.
Давідна небарака
Паглядаў на платы.

Так жыццё і ляцела,
Аніякіх прыгод...
А сабаку карцела —
З ланцуга ды за плот!

Хоць з разбегу
ў калючкі,
У канаву, у бруд —
Дзе лагодныя сучкі,
Дзе уцехі і блуд.

У сабачую спулку
Свой дадаў бы імпэт...
А паблізу, праз вулку,
Жыў знаёмы Паэт.

Ціснуў вершы да рання
І на службе карпеў.
Ды з таго вось старання
Ён нічога не меў.

Так і нёс праз нягоды
Сум ды беднасць стала.
Толькі ўсё ж асалода
Для Паэта была,

Як у сад, нібы ў госці,
Смела лез праз платы
І казаў: «Ягамосці,
Я ж сабака, як ты!»

Ліст маладзёну

Быў некалі я ў тваім узросце
І ведаю ўсе хітрыкі яго...

І чарка, што была калісьці горкай,
У рот салодкай распаччу плыве.

Казімір Камейша

І я быў калісьці
у «хітрым» узросце,
Як нам не сядзіцца
і хочацца ў госці,
Каб там за сталом
без манер і манішак
Кульнуць з асалодай
сяброўскі кілішак.
Крутым і загадкавым быў я,
ранейшы,
І млелі дзяўчаты
ад вершаў Камейшы.
Цяпер вось з табой падзялюся,
мой дружа:
Хоць слынны паэт,
а жывецца не дужа:
Па скуры гады ўжо сцябаюць,
як пуга,
Не вабяць кабеты —
і з «гэтым» напруга.
Не стала застолляў
са шчырай гаворкай...
Заходзь, маладзён,
ёсць па чарачцы горкай!

Генік ЧУДЗІК

Уратаванне
Гумарэска

Паэт Цішка Доўбень не знаходзіў сабе месца. «Цэйтнот! Цэйтнот! — паўтараў ён, бегаючы па кватэры і смалячы цыгарэту за цыгарэтай. — Згары ўсё прахам!»

Хвалявацца было чаго. У кішэні, як на тое ліха, ні капейчыны. Маладая жонка даўно скопса пазірае, а, хоць галавой аб сцяну біся, не пішацца. «І навошта было ў літаратуру падавацца? — у Цішкавай галаве чарговы раз мільгнула думка. — Усё так добра складвалася. Родная вёска, сякі-такі агародчык, а галоўнае — работа па душы».

Успомніўшы сваё нядаўняе мінулае, Цішка, як той кот, прыгадаўшы перакучлены гладыш са смятанай, усміхнуўся. Жылося, яшчэ як жылося! Работа, праўда, не надта рамантычная была, але слесар на вёсцы вельмі шмат значыць. Не прападзеш... Аднаму дапаможаш, другому. Глядзіш — і на чарку ёсць, і на шкварку.

Невядома, колькі працягвалася б падобная ідылія, калі б пасля чарговай чаркі не прыйшла ў галаву дурнота — вершык напісаць. Гэта, аднак, на цяперашні розум, ён тое сваё памкненне дурнотай успрымае, а тады думкі роіліся, як пчола ў вулі. Прыгадалася, як у школе сачыненні няблага пісаў.

— Сачыненні, сачыненні?! На большае я здатны, — замармытаў Цішка, слянявачы агрызак алоўка. — Хіба сёння гэта літаратура? Якая яшчэ паэзія? Жыццё-васці не стае. Праўда перажытага адсутнічае. Другаснасць заядае!

Нібы нейкае свячэнне маланкай прамільгнула перад вачымі. Спалохаўся, што белая гарачка пачынаецца. Як-ніяк, а цэлы месяц беспрабудна піў. Але хутка

супакоіўся: «Гэта ж «зайчыкаў» учора ад электразваркі нахапаўся».

І раптам быццам нейкае азарэнне нашло на яго. Гатовыя вобразы — свята, агонь. Паступова на паперу ляглі няхітрыя радкі:

Таемнасць святла, як таемнасць душы,
Ні на што не зважай, а толькі пішы...
Пішы ты ўранку, пішы і ў дзень,
І слава цябе ніколі не міне...

Ой, як нялёгка даваўся яму першы яго верш! Як пакутліва падшукваў словы! Як цяжка знаходзіліся яны! Ды нешта глыбока ўнутры, падсвядома падштурхоўвала: «Пішы! У газету пасылай. Звернуць на цябе ўвагу. Не могуць не заўважыць. На прафесію сваю «націскай». Не нейкі там хлюпик філолаг за пяро ўзяўся, а слесар. Дадай яшчэ, што на паўстаўкі і электрыкам-зваршчыкам працуеш».

Што напісанае будзе надрукавана, праўда, пэўнасці не меў. Аказалася, што недацаніў сябе. Мала таго, што твор з'явіўся ў аўтарытэтай газеце, дык крытыкі такі вэрхал узялі! Асабліва жанчыны. Захапляліся да ачмурэння. Якіх толькі эпітэтаў не шкадавалі: «Не проста паэт, а сапраўдны Боскі дар!» Гэта так натхніла Цішку Доўбень, што работу кіннуў. Верш за вершам пісаў. Нешта лепш атрымлівалася, нешта — горш. Аднак дывідэндзі ўжо былі забяспечаны. Крытычны рой гуў яшчэ ў большым захапленні. Асабліва пасля выхаду яго першай кніжкі. Гэта ж трэба, каб слесар-зваршчык, а ён абавязкова нагадваў аб прафесіі, такія выдатныя творы пісаў.

— Эх, маладосць, маладосць, — уздыхнуў Цішка Доўбень. — І навошта было работу кідаць, у горад падавацца, ад зямлі адрывацца, на літаратурныя курсы ў Маскву ехаць. Працаваў бы слесарам... А вершы... Вершы можна і ў вольны час пісаць.

Схіліўся над сталом, каб хоць неяк сцішыць буркатанне ад голаду, што чулася ў жываце:

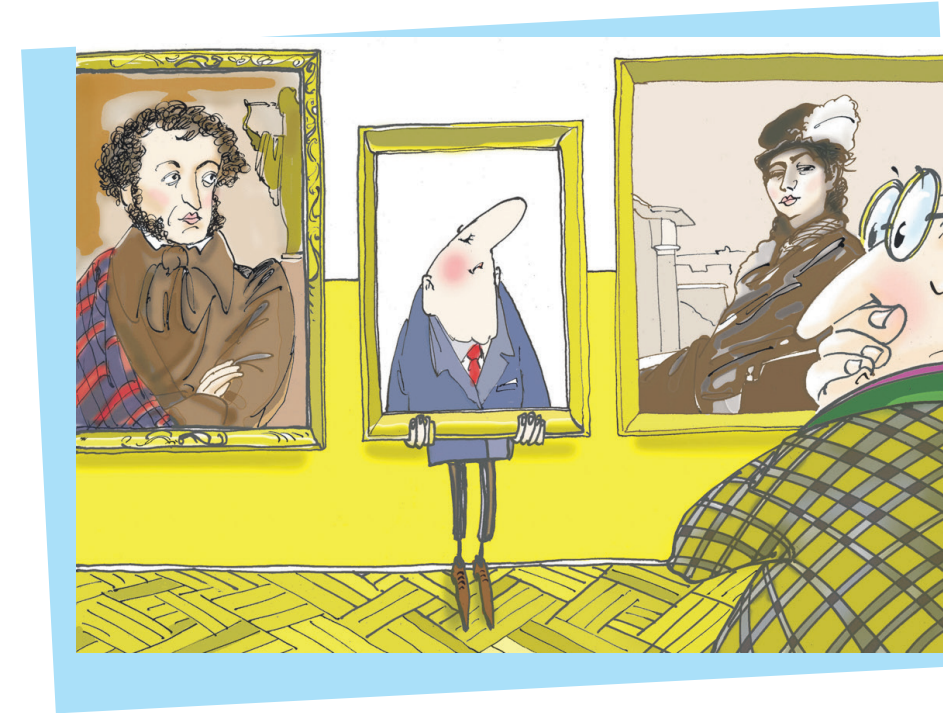
— Хоць бы жонка хутчэй вярнулася. Можа, у каго-небудзь грошай пазычыць. Спрахні такое жыццё. З вершаў не пражывеш. Хоць з голаду памірай. Ніхто на работу не бярэ. Жонка няшмат зарабляе.

Чаго добрага, і памёр бы, калі б не званок. Знячэўку ледзь не перакуліў стол. Сігануў да дзвярэй, як да выратавальнага круга. Толькі калі званок паўтарыўся, зразумеў, што гэта тэлефон. Аўтаматычна схопіў слухаўку, парывіста крыкнуў у яе: «Паэт Цішка Доўбень слухае!»

У слухаўцы спачатку памаўчалі, а потым пачуўся нясмелы голас:

— Прабачце, мне не паэт патрэбен, а слесар-зваршчык Доўбень.

Цішку захацелася паслаць незнаёмца да д'ябла. Гэта ж трэба, не прызнае ў ім паэта, але свечасова спыніўся. Стрымліваючы злосць, адказаў:

Букет досціпаў

Уладзімір ЦЯРОХІН
(Пенза, Расія)

Пакуль ёсць грошы, змагацца з лішняй вагой дарэмна.

Калі людзі навучацца спаць у інтэрнэце, яны будуць прыходзіць бадзёрымі на работу.

Не заўсёды маўчанне з’яўляецца мудрасцю, часам гэта проста недахоп слоўнікавага запасу.

Алег ДАРАГАНЬ
(Смаленск, Расія)

Калі б ведаў, кім яшчэ буду, мажліва, даўно б ім стаў.

Яго кар’ера заслана дыванамі ў начальства.

На жаль, сакратаўская лысіна зусім не сведчыць аб сакратаўскім інтэлекце.

Перамены працягваюцца — змен няма.

У апошняй чарцы так часта тонуць.

Лепш плюнь у люстэрка, чым у калодзеж.

Баўржан ТАЙШЫБЕКАЎ
(Алматы, Казахстан)

Усе мы нараджаемся анёлачкамі, а паміраем паўшымі анёламі.

Найлепшая дыета — харчавацца так, каб не было патрэбы ні ў якой дыете.

Самае страшнае — не чалавек у жабрацтве, а жабрацтва ў чалавеку.

Таго, хто спяшаецца, многія абганяюць.

Пераклаў на беларускую мову
Міхась СЛІВА.

Мікола ПАДАБЕД

Хамут на шыі

Гумарэска

Уаграгарадку Калінка цікавая пара жыве. Мусіць, чорт не адны лапці стаптаў, пакуль гэтых маладых людзей у кучу сабраў. Мужа Лявонам завуць, а жонку — Аксанай. Працуе ён механізатарам у мясцовай гаспадарцы, а яна — замагам. Па характары Лявон ціхі і пакорны, а Аксана дык якраз наадварот: відаць, калі нарадзілася, у гарачай вадзе пакупалі, бо такая задзірыстая, імпульсіўная, любіць верхаходзіць. Апошнія слова заўсёды за ёй. Лявонка ведаў жончыну слабасць і таму пабойваўся, стараўся дагадзіць сваёй палавінцы. Скажа яна: «Трэба зрабіць!», ён тут жа: «Не хвалюйся, любя, зараз». У такой гармоніі яны і жывуць. Але і на крапіву бывае мароз.

Ведаюць у вёсцы Аксану не толькі як старанную працаўніцу, клапатлівую маці, але і як маладзіцу, якая любіць языком малоць: плёткі плесці, «вутку»-небыліцу пусціць, разыграць знаёмых... І ўсё ў яе лоўка атрымлівалася. Спачатку аднавяскоўцы верылі, смяяліся, потым пляваліся, круцілі пальцам каля скроні і нават пагражалі. Але яна не сунімалася — гнула сваё. Шмат разоў ушчуваў яе і муж:

— Кінь свае дурыкі! Трымай рот на замку. Спярга думай, а тады давай волю языку. А лепш за ўсё — прыкусі яго. Інакш будуць праблемы. І вялікія.

Ды не тут тое было: жонка грозна бліснула вачыма на Лявона і выдыхнула:

— А якія?
— Зацягаюць па судах. Як пляткарку.
— Не строй з сябе дурня! Па-твойму, я пляткарка? Смех ды годзе! Няўжо нельга пажартаваць?
— Можна! Але дурныя жарты пахвалы не варты. Уцяміла?

... Вечарэла. У дзверы ціхенька пастукалі.
— Калі ласка, заходзьце! — азвалася Аксана. На парозе з’явілася суседка Любоў Чайка і залапатала:
— Добры вечар, даражэнькая! Прабач, што патурбавала. Я да Лявона.
— У полі ён: сяўба пачалася. А навошта табе?
— Хацела павіншаваць, — ухмыльнулася тая.
— Калі не сакрэт, а з якой нагоды? — насцярожылася Аксана.
— З нараджэннем сына.
— З нараджэн-нем сы-на? Ты ачумела? У нас жа толькі дзве дачушкі-школьніцы.

— А цяпер і сыночак-карапузік. Ой, такі слаўненькі, пухленькі, ружовенькі... Знешне — выліты бацька. Як ні круці, а дзявдзецца замачыць.

— Пабойся Бога! Не выдумляй! Адкуль узяла, што...
— Адкуль? Адкуль? — перадражніла Люба суседку. — Сёння адведвала сваю пляменніцу Таццяну. Ты ж яе добра ведаеш — працуе дырэктарам сельскага клуба. Прызналася, што нарадзіла сына-«крапіўніка» ад твайго Лявонкі.

— Вой, няўжо гэта праўда? Божа мой, Божа! — ускіпела Аксана. — Ат жа блуднік, сэрцаед, кабель няшчасны! Я табе мазгі ўпраўлю! На парог дома не пушчу!

— Ты, галубка, з катушак зляцела? Не петушыся і не пары гарачку, — астудзіла яе Чайка. — Выганіш з дому — пойдзе да Тані. Тая з радасцю прыме...

— А што рабіць? Ну і сітуацыя!.. Трапіла як рыбка ў нерат: ні ўзад, ні ўперад...

— Чаго раскісла? Не апускай рукі! За сваё шчасце трэба змагацца. Зараз ідзі да пляменніцы і пагавары па душах. Можа, выцганіш сыночка. Таня маладая і дзіцё ёй — што камень на шыі. А ў вас будзе шчаслівая сям’я.

І Лявонку не пацягне ні налева, ні направа.

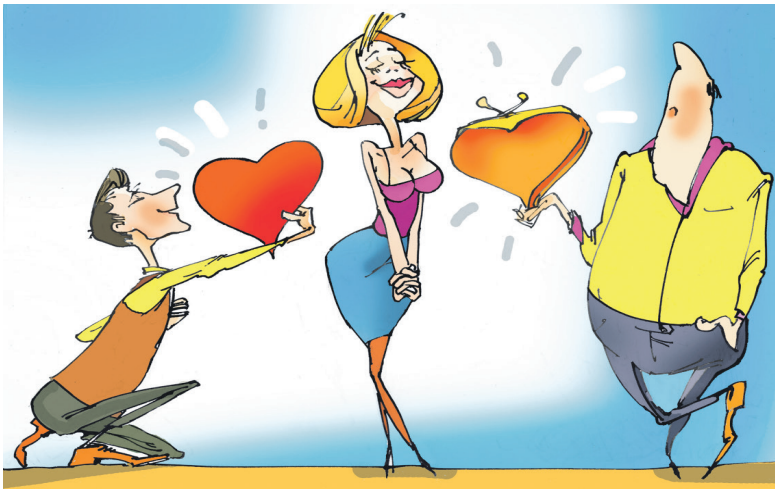
...Калі Аксана зазірнула ў клуб, там была адна Таня. Ubачыўшы гасцю, яна ветліва ўсміхнулася і прапанавала прысесці на лаўку.

— Няма часу, — адмахнулася тая і выпаліла: — Танюшка, даражэнькая, дапамажы!..

— А што здарылася?
— Аддай сыночка...
— Якога? — вытрашчыла вочы дырэктарка.
— Таго, што нарадзіла ад майго Лявонкі.

— Я нарадзіла сына ад Лявона?! Вай-вай-вай! Ты, Аксанка, з глузду з’ехала ці затэмпературыла? Нясеш нейкую бязглуздыцу. Ці камедыю ламаеш — хочаш разыграць... Са мной не жартуй — з агнём гуляеш! Ах, бессаромніца! На што намякаеш?! Што я круціла шуры-муры з тваім каханенькім-родненькім. Выкінь дурное з галавы! Пачую яшчэ — за паклёп у суд падам!.. Пачакай, пачакай! А можа, табе хто на вуха нашаптаў, а ты паверыла?
— Ага-а-а, — цяжка ўздыхнула Аксана. — Нядаўна прыходзіла твая родная цётка Любоў Мікітаўна. Вось яна і-і-і...

— Цяпер ясненька! — заўсміхалася дырэктарка. — Скажы, мілая, а якое сёння чысло?
— 1 красавіка, — праз слёзы прамямліла Аксана.
— І Дзень смеху! — дадала Таня — Ой, цырк на дроце! Летась ты, Аксана, маю цётку добра падкузьміла, а сёлета — яна цябе. Атрымалася баш на баш. Пагасіла даўжок. І правільна зрабіла. Бо доўг — гэта што хамут на шыі... Кабеціны абняліся і гучна рассмяяліся.

Бабуля з унучкай кожны дзень гулялі ў школу. І толькі праз два тыдні жанчына зразумела, што робіць за малую дамашняе заданне.

Хлопчык на прагулцы пабачыў блізнят і строга пытае ў бацькі:
— А дзе мой другі?..

На прыёме ва ўрача.
— Абодва зубы ў вас запаліліся, дзявдзецца вырываць.
— А колькі гэта будзе каштаваць?
— Сто пяцьдзесят долараў.
— Сто пяцьдзесят долараў за дзве хвіліны работы?

Вядучы ў філармоніі:
— Соф’я Чардакова, «Капрыз № 23».
Голас з залы:
— Нічога сабе! Яны яшчэ і капрызны нумаруюць!

— Дзеці, чаму вы не гуляеце, а сядзіце панурыя?
— Мы гуляем.
— У што?
— У дарослых...

Малюнкi Алега КАРПОВІЧА

Аляксандр ПЛЯШЭВІЧ

Жыві ды радуйся

Маналог Міколы Чмяля

Пагляджу — вакол людзі як людзі. Усё ім добра, нікуды не ўмешваюцца. А мне да ўсяго справа. І тое не гэтак, і гэта не так. Псую сабе і іншым нервы, гузакі набіваю.

Зайшоў у кабінет да дырэктара.

— Рэзерваў, Іван Пятровіч, не скарыстоўваецца, — кажу. — Механізмы прастойваюць, а воз на рабочых мускулах едзе. І адпрацаваная пара ў трубу вылятае. На ацяпленне майстэрні пусціць можна...

— Гаспадарлівы ты чалавек, Чмель, — адказвае дырэктар. — Усё бачыш, усё ведаеш. А я думаю, каму брыгаду дворнікаў даручыць? Прызначаю цябе галоўнай мятлою.

Вылецеў я з цэха разам з парай на вуліцу. Пакінуў такарны станок, стаў двор падмятаць. Настрою нікага. А тут, бачу, доктар наш ідзе. Засвярбеў язык.

— Хаджу да вас, хаджу, Мікалай Мікалаевіч, а здароўе не паляпшаецца. Мусіць, у хваробе маёй не разабраліся, не тыя лекі даяць?

— У хваробе разабраўся, а лекі сапраўды не тыя. Вось табе таблеткі. Спадзяюся, больш да мяне не пойдзеш.

Выпіў я таблеткі і цэлы тыдзень, сапраўды, нікуды з хаты не выйшаў, ніводнай скаргі не занёс — у прыбіральні прасядзеў. Ну, думаю, трапіў бы пад руку доктар... Не ён, а жонка трапіла, на абед прыйшла.

— У іншых жанок амлет пульхны, на ўсю скавараду, а ў цябе худы ды гарбаты, як зебу ў Афрыцы. І аладкі прыгарэлі, чорныя...

Жонка сабрала рэчы, ляснула дзвярыма і пайшла да суседа:

— Мае аладкі Пецю падабаюцца!

Застаўся адзін. Сяджу і думаю: чаму гэта мае справядлівыя скаргі па мне бумерангам б’юць?

— Няправільна жывеш, Чмель. Не на той ночце гудзеш, — заўважаў заўсёды вясёлы і бесклапотны сусед і падзяліўся сваімі сакрэтамі.

Паспрабаваў я жыць па яго правілах. З бадзёрым настроем пайшоў да дырэктара:

— У горадзе наш завод хваляць. А я ўсім кажу: заслуга нашага кіраўніка. Не галава, а дэпутацкая палата. Каб не ён, ляжаў бы завод на баку.

— Ты вось што, Чмель. Заўтра зайдзі ў бухгалтэрыю, а заадно ў аддзел кадраў зазірні.

Назаўтра зайшоў у бухгалтэрыю, а там прэмію мне аднаму па заводзе. А ў адзеле кадраў чарговы сюрпрыз — загад аб прызначэнні мяне майстрам інструментальнага цэха.

Радасна стала. Па дарозе дадому каля суседавага пад’езда жонку сустрэў. Дай, думаю, і яе пахвалю.

— Ведаеш, Галя, а твае аладкі не толькі Пецю, але і мне падабаюцца. Смачнейшых ніколі не еў.

Вечарам прыходжу з работы, а ў спальні побач з маім яшчэ адзін ложка стаіць, жончыны падушкі на ім ляжаць, а на кухні сама Галя завіхаецца.

Тут і доктара ўспомніў, назаўтра нанёс яму візіт.

— Хачу сказаць, Мікалай Мікалаевіч, вы — вопытны доктар. Ад ваших таблетаў мне лепш.

— Паспрабуй гэтыя лекі — наогул добра стане, — і ён падаў мне кілішак.

Выпіў я мікстуры — і так захарашэла, быццам на дэгустацыі він у Масандры пабываў.

Аказваецца, усё проста: не чапляйся да трубы, не назалай доктару, не крытыкуй, а хвалі начальства — і ў цябе ніякіх праблем. Жыві і радуйся!

Але калі перастанем гудзець я, Чмель, і ўсё наша сямейства, то хто ж тады парушальнікам спакою і санітарам у грамадстве будзе?

Максім ЗАМШАЎ:

«Людзі вернуцца да слова, і, галоўнае, да слова друкаванага»

Галоўны рэдактар «Літаратурной газеты» Максім Замшаў часта бывае ў Беларусі і ўжо шмат гадоў запар наведвае Мінскую міжнародную кніжную выстаўку-кірмаш. З беларускімі літаратарамі яго звязваюць стасункі не толькі творчыя, але і сяброўскія. Гэтым разам паэт, прэзаік і крытык, сябра Саюза пісьменнікаў і Саюза журналістаў Расіі таксама не абмінуў традыцыйнае кніжнае свята і паспеў падзяліцца думкамі аб тым, наколькі важныя міжнародныя літаратурныя сустрэчы, у чым бяспрэчная каштоўнасць друкаванай кнігі і творы якіх сучасных расійскіх пісьменнікаў варта пачытаць.

— Максім Адольфавіч, адкуль нязменная цікавасць менавіта да Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу? У чым яе асаблівасць для расійскіх літаратурных дзеячаў?

— Літаратуры Беларусі і Расіі настолькі блізкія, што Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш — гэта, бадай, адзінае месца, дзе рускія пісьменнікі не адчуваюць сябе за мяжой, на выездзе. Вядома, гэтаму спрыяе найперш адна моўная прастора. Што важна: мерапрыемствы, якія праходзяць на расійскіх стэндах, збіраюць вельмі шмат наведвальнікаў. Заўважна, у Беларусі чакаюць расійскіх пісьменнікаў. Цеплыня і водгук чытацкай аўдыторыі, зразумела, вылучаюць Мінскую кніжную выстаўку сярод іншых. Як правіла, на міжнародных мерапрыемствах такога тыпу прысутнічаюць прадстаўнікі розных краін, прэзентуюць творы на розных мовах — і гэта нязменная спецыфіка, якая патрабуе ад удзельнікаў асаблівых намаганняў: у нашым выпадку — спецыяльных праграм, якія пазіцыянуюць рускую мову і культуру, лекцый, каб прыцягнуць людзей, стварыць пэўнае поле для пазнання не толькі сучаснай, але і класічнай літаратуры. У Беларусь жа мы прыязджаем як да старых сяброў.

— Ці бачыце і ці можаце назваць вартасці і недахопы кніжнага свята ў Мінску?

— Мінусаў я б не назваў: арганізацыя выстаўкі — заўсёды вялікі працэс, унутры якога закладзена шмат як удалага, так і не зусім. Тут многае залежыць ад кожнага стэнда той ці іншай краіны, які мае сваю праграму. Што важна, на беларускай выстаўцы-кірмашы выдатна прадстаўлена літаратура краін СНД, былога СССР. Іх дэлегацыі завітаюць сюды з задавальненнем. Усё ж колькі ні дзялі гэтую еўразійскую прастору, у культурным плане яна застаецца скроенай дастаткова шчыльна. Вялікі плюс, што мы можам сустрэцца з калегамі з блізкіх краін і абмеркаваць творчыя планы. Дарэчы, Мінская выстаўка-кірмаш характарызуецца самай вялікай трываласцю. У перыяд пандэміі мерапрыемствы такога роду праходзілі толькі тут і ў Маскве, вядома, улічваючы ўсе пратаколы бяспекі.

— Які год удзелу стаў самым запамінальным? Якую з выставак лічыце найбольш плённай?

— Калі па просьбе Аляксандра Мікалаевіча Карлюкевіча і Выдавецкага дома «Звязда» я заняўся перакладамі «Санетаў» Янкі Купалы на рускую мову, што да з'яўлення ў змястоўным зборніку былі апублікаваны ў «Літаратурной газете». Для мяне было важна, што высылкі ацанілі беларускія чатачы. Нават у музеі Купалы дзякавалі, уручылі грамату. Разумею, работа атрымалася сапраўды такой, якой яе хацелі бачыць заказчыкі.

— Што да рускіх чытачоў: яны нейкім чынам адгукнуліся на пераклад знакамітага цыкла беларускага класіка?

— Так, расійскія чытачы ацанілі яго. У нас увсёгда шмат чытаюць. Гэта міф, што Расія перастае быць краінай, якая чытае. Расія хутчэй перастае быць краінай, якая купляе шмат кніг па цэлым шэрагу прычын: і спецыялізаваных крам няшмат, і кнігі дарагія, і асартымент празмерна багаты, крыху забытаны нават для дасведчанага чытача. Да таго ж існуе вялікая колькасць электронных рэсурсаў, якія для многіх больш зручныя, чым друкаваная кніга. У іх ліку, на жаль, шмат пірацкіх. Калі б з'явілася магчымасць сумарна палічыць чытанне не па колькасці прададзеных у кніжных крамах выданняў, а па факце знаёмства з творами, не думаю, што мы былі б на ніжніх пазіцыях рэйтынгаў у

Фота Кастуся Дробава.

свец. Так ці інакш, для нашых чытачоў беларускія пісьменнікі і паэты — Максім Багдановіч, Янка Купала, Якуб Колас, Уладзімір Караткевіч — культавыя і заўсёды цікавыя. Увагу іх творы ў перакладзе на рускую мову, безумоўна, выклікаюць.

— Ці ёсць цяпер перспектывы такіх праектаў, як пераклад «Санетаў» Янкі Купалы?

— Перспектывы ёсць заўсёды. Сутнасць у тым, што такія праекты ствараюцца на энтузіязме, таму нават пэўныя эканамічныя праблемы, якія натуральным чынам узнікаюць у эпоху капіталізму, не могуць перашкодзіць іх з'яўленню і развіццю. Ведаю, што ёсць ідэя перакласці на розныя мовы некаторыя творы Якуба Коласа. На ўдзел у праекце я пакуль дакладнай згоды не даў — дапісваю вялікі раман, які не дае магчымасці адхіліцца ўбок ужо два з паловай гады. Аднак я заўсёды адкрыты для розных ідэй, якія прапаноўваюць беларускія калегі.

— Увогуле ж у сённяшніх умовах наколькі міжнародныя кніжныя выстаўкі ўплываюць на рознага роду супрацоўніцтва?

— Гэта такія мерапрыемствы, якія хутчэй пазіцыянуюць тыя ці іншыя краіны. Іншая задача выставак — работа па куплі-продажы праў. Так, у кожнай выстаўкі свету ёсць пэўны нюанс, адценне, якое яе адрознівае ад іншых. Кантакты — справа чалавека з чалавекам, арганізацыі з іншай арганізацыяй. За раз, вядома, некаторыя замежныя пэўны час не будуць узаемадзейнічаць з намі так, як гэта рабілі раней. Хаця не факт. Упэўнены, што пытанні гуманітарнага супрацоўніцтва, пытанні слова здольны пераадолець палітычную рознаўсёбнасць. Між тым не трэба цешыцца сябе ілюзіяй, што краіны той жа Еўропы — гэта адзіны свет, з якім у культурнай сферы ёсць неабходнасць узаемадзейнічаць. На іх рынку рускім і беларускім пісьменнікам першапачаткова вельмі складана сапернічаць: ён перанасычаны, шмат у чым скіраваны на ўнутраную аўдыторыю, а таксама пазіцыянаванне сябе ў іншай прасторы, меней арыентаваны на тое, каб творцы іншых культур прадстаўлялі сябе. Аднак ёсць жа велізарны арабскі кніжны рынак, вельмі цікавая рускамоўная кніга ў Індыі, нельга абмінуць і перспектывы супрацоўніцтва з Кітаем... Свет неабсяжны, і цяпер, калі ў ім столькі напружання, натуральным чынам людзі вернуцца да слова, і, галоўнае, да слова друкаванага.

— А чым, на вашу думку, дрэннае чытанне з электроннага носьбіта?

— Як правіла, у гэтым выпадку чалавек не канцэнтруецца толькі на адным творы. Ён пераключаецца на іншы, заходзіць у інтэрнэт, яго адцягваюць навіны, якія ўсплываюць... Якраз кніга ці газета ў значнай ступені дапамагае ўспрымання тэксту. Мы, напрыклад, аналізуем, як чытаюць «Літаратурную газету» на сайце і ў папярэвым выглядзе. Сёння колькасць чытачоў абедзвюх версій прыкладна аднолькавая, аднак відавочна, што чытач традыцыйнай газеты бавіць з ёй больш часу, чым інтэрнэт-карыстальнік з тэкстамі таго ці іншага нумара. Між іншым папулярнасць выдання не вымяраецца выключна тым, колькі яго купілі ці выпісалі, трэба ж улічваць бібліятэкі. Апошнім часам карыстальнікаў там стала значна больш. Зразумела: кнігі сёння дарагія, да таго ж некаторым умовам не дазваляюць захоўваць шмат выданняў

дома. Дарэчы, менавіта бібліятэка дае зразумець, на колькі твор папулярны. Тыраж і ўзровень продажу залежыць ад піяру і магчымасцей выдавецтва. Таму рэйтынгі лідараў продажу лічу не зусім справядлівымі ў дачыненні да якасці і сапраўднай папулярнасці літаратуры.

— Каго з сучасных расійскіх аўтараў лічыце вартымі ўвагі і можаце параіць іх творы беларускаму чытачу?

— Можна рэкамендаваць толькі адно — больш чытаць, з часам ён сам разбярэцца. Усё ж у такіх парадах ёсць пэўная хітрасць, таму магу сказаць толькі пра асабістыя перавагі. Назаву Дзмітрыя Быкава — лічу яго цудоўным пісьменнікам, хоць і не цалкам пагаджаюся з яго поглядамі. Мне прыемна, што творы Яўгена Вадалазкіна добра прадаюцца. Заўсёды цікава чытаць тое, што піша Захар Прылепін. Варта пазнаёміцца з творами Паўла Крусанава, Валерыя Папова, Ксеніі Букшы, Марыны Сцяпновай, Андрэя Рубанава, Міхаіла Елізарава, Сяргея Шаргунова, Аляксандра Праханава, Мікалая Іванова, Вольгі Пагодзінай-Кузьміной, Таццяны Масквіной... Падабаецца крыху меней знакаміты пісьменнік Сяргей Кузняцоў, ува многім паслядоўнік Томаса Пінчана, класіка амерыканскага постмадэрнізму. Між тым вельмі цікавыя кнігі выходзяць у Выдавецкім доме «Городец» — у серыі, якую вядзе Вадзім Левенталь. Там сустракаюцца імёны, якія яшчэ не ўвайшлі ў вялікі ўжытак. Сярод іх — Дзмітрый Кудроў і Аляксандр Пялевін.

— Што да агульных тэндэнцый, ці можаце даць нейкі прагноз па развіцці літаратурнага працэсу на найбліжэйшы час? І ці плануеце пэўныя змены ў «Літаратурной газете»?

— Што тычыцца сусветнай літаратуры, многія, я ў іх ліку, чакаюць новыя тэксты Мішэля Уэльбека і Джонатана Франзэна на рускай мове. Аднак у плане перспектывы больш магу сказаць пра расійскі выдавецкі працэс: трэба сачыць за тымі кнігамі, што выходзяць у вышэйназваным выдавецтве, а таксама ў «Рэдакцыі Алены Шубінай». Упэўнены, што партфелі кнігавыдаўцоў цалкам укамплектаваны. Раю сачыць за дэбютантамі, выдавецтвы сёння імкнуцца іх падтрымаць. Як бы ні мяняўся літаратурны працэс, «Літаратурная газета» будзе ўважліва сачыць за тым, што адбываецца. Друкаванае перыядычнае выданне — не штосьці пастаяннае, не збор твораў аднаго аўтара. Газета — жывая справа. На кожны нумар уплывае вялікая колькасць акалічнасцей. І ў кожнай вобласці стараецца выбраць найбольш вартае і важнае, усё ж сфера нашай дзейнасці вельмі шырокая, мы не абмяжоўваемся літаратурай, якая, між іншым, займае ад чвэрці да трэці палос «Літаратурной газеты». У нас заўсёды шмат рэцэнзій хутчэй кніжнага фармату, а не аналітычнага,

Літаратуры Беларусі і Расіі настолькі блізкія, што Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш — гэта, бадай, адзінае месца, дзе рускія пісьменнікі не адчуваюць сябе за мяжой, на выездзе. Вядома, гэтаму спрыяе найперш адна моўная прастора. Што важна: мерапрыемствы, якія праходзяць на расійскіх стэндах, збіраюць вельмі шмат наведвальнікаў. Заўважна, у Беларусі чакаюць расійскіх пісьменнікаў. Цеплыня і водгук чытацкай аўдыторыі, зразумела, вылучаюць Мінскую кніжную выстаўку сярод іншых.

бо аб'ём выдання не дазваляе. Будзем працягваць удзяляць вялікую ўвагу літаратурам, якія перакладаюцца з моў розных народаў Расіі. Вельмі хацелася б аднавіць праект, які называўся «Еўразійская муза». Там бы мы маглі друкаваць аўтараў краін былога СССР. І пакуль тут несумненнае лідарства ў Беларусі: у кожным нумары ў нас ёсць паласа «Белорусский дневник», дзе стараемся асвятляць беларускі літаратурны парадак дня для шырокага кола расійскіх чатачоў. Вельмі спадзяюся, што ў вас гэта бачаць і цэняць. Магчыма, адной старонкі мала, аднак тут разлічваем на падтрымку Саюзнай дзяржавы.

Гутарыла Яўгенія ШЫЦЬКА

Жыццё — для ўсіх вандроўка...

Ці патрэбны рускія класікі па-беларуску? Навошта пераствараць Лермантава, Цютчава, Ясеніна, Рубцова, калі аматар прыгожага пісьменства ў аднолькавай ступені валодае абедзвюма мовамі і, хутчэй, звернецца да арыгінала? Тым не менш пераклады паэзіі ўзбагачаюць шматварыянтнасцю паэтычнае поле, у якім існуе верш як сусвет, і робяць гэты сусвет больш аб’ёмным, надаючы яму поліфанічнае гучанне. Асабліва калі паміж аўтарам і перакладчыкам немалая часавая адлегласць, не кажучы пра геаграфічную, культурную, моўную... Да ўвагі чытача — спробы айчынных творцаў увайсці ў іншае вымярэнне, адаптаваўшы да сваёй сістэмы каардынат і адначасова прыняўшы яго сутнасную аснову.

Сяргей ЯСЕНІН

* * *

Пара ў бяроз мінула залатая.
Адгаварыў на мілай мове гай.
І жураўлі, што сумна пралятаюць,
Ужо нікому не крычаць: «Бывай!»

Каму крычаць? Жыццё — для ўсіх вандроўка.
Падыйдем, зойдем, зноў пакінем дом.
Пра ўсіх, сышоў хто, памяне салоўка
З шырокім месяцам над сіняю вадой.

Стаю адзін сярод раўніны голай.
Клін жураўліны стаў зусім малым.
Я помню, што ў юнацтве быў вясёлым,
Ды не шкадую аб сваім былым.

Ані гадоў пустых, што не напоўніў,
Ані душы, што бэзам адцвіла.
Гарыць рабіна, як касцёр чырвоны,
Але няма ў яе агні цяпла.

Палаюць гронкі, ды не абгараюць.
Трава жэўцела, ды не прападзе.
Як дрэва, што з галін лісты губляе,
Так я губляю словы без надзей.

І калі час іх ветрам пазмятае
І сабярэ ў адзін тугі камяк...
«Пара ў бяроз ужо не залатая,
І гай маўчыць цяпер...» — скажыце так.

Пераклад Галіны САМОЙЛЫ

Белая бяроза

Белая бяроза
Пад маім акном
Прынакрыта снегам,
Быццам дываном.

На пухнатым веці
Як карункі скрозь
Срэбныя суквецці
Дорыць ёй мароз.

І стаіць бяроза
Сярод цішыні.
І гараць сняжынкі
Ў залатым агні.

А зара, паволі
Робячы свой круг,
Сыпле срэбра ўволю
На галінак пух.

Пераклад Марыі ЮЧКАВІЧ

Іван БУНІН

Джардана Бруна

«Каўчэг пад валадарніцтвам асла —
Вось свет людзей. Жывіце у Сусвеце.
Зямля — прытон хлусні, падману, зла.
Жывіце прыгажосцю, што ў суквецці.

Зямелька, ты з душой маёй радня —
І ў далечы. Люблю жыццё растайна,
І ў радасці маёй — журба штодня,
Як і ў журбе заўсёды — слодыч тайны!»

І вось ён кій вандроўніка бярэ:
Даруйце, келляў змрочныя скляпенні!
Яго душа, чужая тут, жыве
Цяпер адным — дыханнем вызвалення.

«Вы ўсе рабы. Цар вашай веры — Звер:
Я зрыну трон сляпой і змрочнай веры.
Вы ў капішчы: я расчыню цяпер
Вам у блакіт і бездань Сферы дзверы.

Жыццю і бездані мяжы няма.
Мы спынім, спынім сонца Пталемея —
Віхор планет не ведае ярма,
І ў полымі не знікне, не знямее!»

І ён пайшоў на ўсё — аж да нябёс.
Ды разбурэнне — прага аднаўлення,

І па руінах гэту прагу нёс
Як боскую гармонію Стварэння.

Святлеюць вочы, мара ў сэрцы ёсць
І ў свет адкрыццяў радасных заносіць.
У ісціне — фінал і прыгажосць.
Тым болей і мацней жыць сэрца просіць.

«Дзяўчо, з анёльскім тварам, плечуком,
Са спевам над старою звонкай лютняй!
Я мог тваім быць бацькам, сябруком...
Ды я адзін у гэтым свеце людным!

Высока сцяг сваёй любові нёс.
Ды іншыя ёсць радасці — другія:
Я замарозіў сваіх мрояў лёс,
І толькі твой, пазнанне, твой — сафія!»

І вось ён зноў вандроўнік. Зноў зіхцяць
Агеньчыкі яго вачэй, ды строгі
Ягоны твар. Вам, ворагі, няўцям,
Што бог — Святло. І ён памрэ за бога.

«Свет — бездань атамаў, што дзень за днём
Спавіты богам — пекнатой жывою.
І, жывучы да скону, мы жывём
Адзінаю, сусветнаю Душою.

Фота Кастуся Дробава.

Ты, з лютняю! Дарма куткі вачэй
Штораз Жыццём і Радасцю паўнелі?
Ты, сонца! І сузор’і ўсіх начэй!
Вы толькі гэтай Радасцю святлелі».

І стомлены трывогай чалавек
З паглядам зоркім, зыrkім і халодным,
Ідзе ў агонь. «Памерлы ў рабскі век —
З бяссмерцем абвянчаецца ў свабодным!

Я паміраю — смерці я хачу.
Развейце, каты, прах мой па планеце!
“Салют Сусвету, Сонцу!..” — я крычу...
Мне жыць нязгаснай думкай у Сусвеце!»

Пераклад Івана КАРЭНДЫ

Фёдар ЦЮТЧАЎ

Апошнія каханне

О, як на схіле нашых дзён
Кахаем мы пяшчотна і прымхліва!
Нібы зары вячэрняй наўздагон, —
Апошняга кахання бег імклівы.
Паўнеба закрывае цень,
Яшчэ на захадзе блукае ззянне,
Марудзь, марудзь, пражыты дзень,
Працягвай жыць, замілаванне.
Няхай драгчэе ў жылах кроў,
Ды ў сэрцы зноў плыве пяшчота...
Апошняе каханне — мой накроў,
І безнадзейнасць ты, і асалода!

* * *

У ростані высокае памкненне:
Як ні кахай, хоць дзень адзін, хоць век,

Каханне — сон,
а сон — адно імгненне,
Раней... пазней — наступіць абуджэнне,
У рэшце рэшт прачнецца чалавек...

Пераклад Івана КАРЭНДЫ

Снежаньская раніца

На небе месяц валадарыць,
Яшчэ ў прасторах ночы цень,
Ды непрыкметна паміж хмараў
Прабраўся сонечны прамень.

Хоць і ляніва, хоць памалу
За ім яшчэ, яшчэ адзін.
А неба глыбінёю ззяла
Ўрачыстасцю начных гадзін.

Але не пройдзе двух імгненняў,
Як ноч аддасць уладу дню.
І сонца яркім зіхаценнем
Парушыць ночы цішыню.

Пераклад Марыі ЮЧКАВІЧ

Міхаіл ЛЕРМАНТАЎ

* * *

Я адзін выходжу на дарогу,
Што вядзе ў нязведаны прастор.
Цішыня. Ноч бласлаўлёна Богам.
І гамонка між сабою зор.

Урачыстасць дзіўная ў нябёсах,
І зямля ў начным спакойным сне...
Што ў жыцці наканавана лёсам?
І чаму да болю сумна мне?

На мінулае даўно махнуў рукою,
Не шкада яго мне анічуць.
Я б хацеў свабоды і спакою,
Я б хацеў забыцца і заснуць,

Ды не тым халодным сном магілы...
Я б жадаў наvek так заснуць,
Каб, не страціўшы жыццёвай сілы,
Мог я дыхаць, адчуваць і чуць.

Каб і днём, і ноччу быў мне чутны
Пра любоў пяшчотны, дзіўны спеў,
Каб зялёны вечна дуб магутны
Нада мной схіляўся і шумеў.

Пераклад Марыі ЮЧКАВІЧ

Мікалай РУБЦОЎ

Добры Філя

Я запомніў, як дзіва,
Той лясны хутарок,
Што заснуў трапятліва
Між звярыных дарог.

Там, у хаце драўлянай,
Што па травах плыве,
Без пліты і без ванны
Добры Філя жыве.

Любіць Філя скаціну,
П’е пяршак як ваду.
Ходзіць Філя ў даліну,
Дзьме ў жалейку-дуду!

Свет такі справядлівы,
Нат няма чаго крыць...
— Філя! Што ты маўклівы?
— А пра што гаварыць?..

Адлятаюць лісты

Адлятаюць-падаюць лісты.
Восені прывычная работа.
Не шкадуй лістоў пажоўклых ты,
А шкадуй каханне і пяшчоту.

Прыйдзе ж, прыйдзе некалі вясна.
Хай пакуль пасварацца мяцелі...
Хіба ў гэтым нечая віна,
Што лісты з таполяў адляцелі?

Пад музыкі гучанне

Пад сумнай музыкі гучанне
Я ўспамінаю жоўты плёс,
Жанчыны голас развітальны
І шум разгойданых бяроз,

І першы снег пад небам шэрым
Сярод прыцішаных палёў,
І шлях без сонца, шлях без веры
Ў высокім небе жураўлёў...

Душа стамілася ў маленні,
Хмяліў пачуцці і хмялю.
Даўно прыйшло ўжо разуменне,
Што вельмі прывіды люблю.

Ды ўсё адно ў кватэрах зыбкіх —
Іх паспрабуй спыні ты зноў —
Так пераклічна плачуць скрыпкі
Пра жоўты плёс і пра любоў.

І ўсё адно пад небам нізкім
Мне зноўку мрояцца да слёз
І жоўты плёс, і голас блізкі,
І шум разгойданых бяроз.

Нібыта вечнасць — развітанне,
Нібы запозніцца спачын...
Пад сумнай музыкі гучанне
Не гаварыце ні аб чым.

Расплата

Я забыўся на слова «любоў»
І не раз у хвіліны сумневу
Столькі вымавіў правільных слоў,
За якія цяпер чырванею.

Ды, прыціснуты злом да сцяны,
Выпадковаму верачы следу,
Адзінока я ўскрыкну праз сны
І прачнуся, пайду, і паеду...

Позна ноччу з’яўлюся, павер,
Невясёлая хвіля настане.
Ля парога я стану, як звер,
Што жадае цяпла і кахання.

Ты збялееш і скажаш: «На жаль,
Наша дружба мінула амаль!
Для цябе я нічога не значу!
Лепш ідзі. Не глядзі, што я плачу!..»

І, як колісь, дарогай лясной,
Што спазнала вясельнага духу,
Апантаны маркотай начной,
Я трывожна пайду ў завіруху.

Пераклад Міколы ШАБОВІЧА

Водар, кветкі, пяшчота

Яшчэ з 3 сакавіка ў галерэі «Ракурс» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі працуе выстаўка графікі і жывапісу «Палітра вясны», арганізаваная сумеснымі намаганнямі кніжніцы і Беларускага саюза мастакоў. Прымеркавалі праект, у які змясцілі пераважна нацюрморты, да Міжнароднага жаночага дня: ладзіць вясновыя выстаўкі да 8 Сакавіка — ужо традыцыя Нацыянальнай бібліятэкі. Мэта — нагадваць і аматарам выяўленчага мастацтва, і чытачам пра хуткае абуджэнне прыроды, радаваць наведвальнікаў багаццем кветак і колераў. Вясновая экспазіцыя будзе працаваць аж да 26 чэрвеня.

Генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аксана Кніжнікава адзначыла, што задача экспазіцыі — акцэнтаваць увагу на прыгажосці і дабрыні. Яна падкрэсліла: нават калі канцэпцыя праекта нейкім чынам будзе трансфармавацца, сутнасць не зменіцца ніколі, і выстаўкі будуць працягвацца. Дарэчы, першая такая экспазіцыя была арганізавана яшчэ ў 2007 годзе.

Уладзімір Рынкевіч «Ружы і лёд», 2020 г.

Між тым намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў па творчай рабоце мастак-графік Андрэй Басальга заклікаў пры праглядзе экспазіцыі «Палітра вясны» заставіць увагу на незабыўных пачуццях — цёплых, пяшчотных і заўсёды непаўторных. Бясспрэчна, менавіта яны неабходны ў дадзеным выпадку — усё ж выстаўка не дае падставы разважаць пра сур'ёзныя праблемы грамадства, пытанні гістарычнай спадчыны ці хвалюючыя з'явы сучаснасці. Сюжэты работ таксама не даюць нагоды для дыскусій ці глыбокага і шматбаковага аналізу.

У цэнтры выстаўкі «Палітра вясны» — кветкавыя кампазіцыі, увасобленыя ў жывапісе, акварэлі і графіцы. Выкананы яны ў асноўным у 2020—2022 гг. Жанравая і тэматычная разнастайнасць работ дае магчымасць паразважаць аб творчых пошуках сучасных мастакоў, якія нібы працягваюць дыялог з папярэднікамі ў мастацтве. Большасць твораў, безумоўна, можна аднесці да жанру нацюрморта, аднак сустракаюцца таксама пейзажы і сюжэтныя выявы. Амаль усе работы дэманструюцца ўпершыню.

Удзел у выстаўцы прымаюць як сталыя мастакі, прафесіяналы, імёны якіх шырока вядомы ў беларускім культурным асяроддзі і за мяжой, так і маладыя яркія аўтары, якія толькі пачынаюць свой шлях у айчынным выяўленчым мастацтве. Сярод тых, чые творы прадстаўлены ў праекце, — Уладзімір Рынкевіч, Сяргей Пісарэнка, Наталля Шапавалава, Ганна Семілетава, Дзяніс Барсукоў, Юлія Мацура, Сафія Піскун, Ягор Коткін, Іван Семілетаў, Юлія Шамкуць, Вікторыя Валюк, Таццяна Матусевіч, Галіна Хайдарава, Таццяна Патворава, Алена Юр'ева, Кацярына Вішнеўская, Лідзія Лазоўская ды іншыя мастакі — усяго 45 творцаў.

Натуральна, звяртаюць на сябе ўвагу работы Уладзіміра Рынкевіча, які быў частым удзельнікам адмысловых праектаў (да таго ж кіраваў арт-студыяй «Акварі», прадстаўнікі якой таксама ўдзельнічаюць у выстаўцы). Яго акварэлі «Набліжэнне вясны» (2020) і «Ружы і лёд» (2020) — нетрывіяльны погляд на змены ў прыродзе. Работы сапраўды напоўнены светлымі і цёплым колерамі.

Сяргей Пісарэнка «Вяснавыя кветкі», 2020 г.

Яны нібы перадаюць тонкі водар кветак і траў, які звычайна прыносіць з сабой яшчэ халаднаваты вясновы ветрык. На першай карціне прасочваецца пэўны сюжэт, здольны патлумачыць надыход цяпла і ажыўленне прыроды. Міф, казка, традыцыя — любая катэгорыя можа апісаць дадзеную работу славуэтага мастака. Акварэль «Ружы і лёд» меней дынамічная за папярэднюю. Гэтая выява перадае застыласць вобразаў, аднак сама назва падказвае: змены набліжаюцца, холад не назаўсёды, жывое пераможа.

Прыкметна вылучаюцца «Промні», «Макі», «Вяснавыя кветкі» (усе 2020 года) Сяргея Пісарэнкі. Іх матывы даволі простыя: кветкі ў вазе (ці ў тым, што яе замяняе) — што можа быць не зразумела? Аднак што гэта за кветкі? Якія колеры выкарыстоўвае мастак? З якой насычанасцю працуе? Якую ролю ў кампазіцыі адыгрывае святло? У кожным асобным выпадку знойдуцца розныя адказы, аднак іх аб'ядноўвае адно — загадкавая гармонія, што выяўляецца не ў дакладнай кампазіцыі або незвычайнай дэталі, хоць гэтага ў Сяргея Пісарэнкі не адняць. Творчы метады мастака вельмі пазнавальны і надзвычай прыкметны: святло-рамантычныя сюжэты, частковая ці суцэльная размытасць, цікавыя светлавыя эфекты... Між тым галоўная характарыстыка твораў мастака — спалучэнне эфекту зьянення з адлюстраваннем выразнай ці празрыстай і незаўважнай туманнасці, што, безумоўна, узмацняе эмацыянальны складнік.

Вернымі свайму стылю застаюцца і Дзяніс Барсукоў («Гладзілусы», 2022), Іван Семілетаў («Кветкі памяці», 2021), Наталля Шапавалава («Амарыліс», 2020), Сафія Піскун («Геаметрыя меданосаў I», 2021), Ала Кушнер («Планета кветак», год стварэння работы не пазначаны),

Ягор Коткін «Вясна ідзе», 2020 г.

Інга Карашкевіч («Кветкі», 2021), Юлія Мацура («Нацюрморт з флоксамі», 2020), Андрэй Карпянкоў («Жоўты букет», 2020)... Пэралік можа быць яшчэ

даўжэйшы, таму варта было б засяродзіцца на тых аўтарах, якія хоць крышачку, але аддаліліся ад звыклага стылю. Аднак, што тычыцца знаёмых аматару беларускага сучаснага мастацтва твораў, такіх работ не знайшлося. Напрыклад, Вера Каўзаноўніч працягвае ствараць лаканічныя, але змястоўныя пейзажы («Зацвісці ў поўню», 2020), а Ганна Чапурная-Алейнік зноў прадстаўляе свае надзвычай рамантычныя і сонечныя нацюрморты.

Што тычыцца такой неабходнай сонечнасці — важнага складніка падобных выставак, то яна сустракаецца ў многіх работах, але найбольш ярка выяўлена ў застылай цішыні пяшчотнай раніцы Вольгі Кузняцовай («Цішыня», 2020). Тут рэальнасць схавана ў казцы, цень — у святле, нядражнасць — у сне... А птушка нарэшце не ў клетцы. Побач з гэтым

Лідзія Лазоўская «Лугавыя кветкі», 2022 г.

творам змешчана карціна «Хто тут на чужбіне?» Уладзіміра Даўгялы: заключаны ў ёй таксама і «птушыны» матывы, і тэма роднага дома, і праблема «свабоды-несвабоды». Якраз апошнія з названых работ вылучаюцца на выстаўцы сваёй так бы мовіць, сюжэтнасцю. Між тым яны не выбіваюцца сярод нацюрмортаў, а толькі дапаўняюць іх, у адрозненне ад цалкам тэматычна прыдатнай, але змешчана неадпаведнай «Чароўнай садоўніцы» (2022) Марыны Эрэнбург. І напрыканцы — лыжка дзёгцю ў бочку мёду. «Палітра вясны» сабрала вельмі шмат работ, і ў такой колькасці адразу кідаюцца ў вочы творы другарадных, не вельмі моцных і не зусім арыгінальных. Сярод іх — «Ружа» (2021) Ганны Семілетавай, «Ружы» (2021) Алены Юр'евай, «Мелодыя руж» (2021) Людмілы Зыгмантовіч, «Адлюстраванне» (2020) Анжалікі Вакуліч... Такі пералік можа навесці на думку, што аўтар гэтага тэксту проста не любіць ружы. Магчыма. Аднак убачыць і гэтыя кветкі, і півоні, і флэскы, і валожкі, і ландышы, і нарцысы, і хрызантэмы, і макі, і розную іншую расліннасць трэба на свае вочы. Каб паспрачацца, адчуць асаблівую энергію ці натхніцца.

У цэнтры выстаўкі «Палітра вясны» — кветкавыя кампазіцыі, увасобленыя ў жывапісе, акварэлі і графіцы. Выкананы яны ў асноўным у 2020—2022 гг. Жанравая і тэматычная разнастайнасць работ дае магчымасць паразважаць аб творчых пошуках сучасных мастакоў, якія нібы працягваюць дыялог з папярэднікамі ў мастацтве. Большасць твораў, безумоўна, можна аднесці да жанру нацюрморта, аднак сустракаюцца таксама пейзажы і сюжэтныя выявы. Амаль усе работы дэманструюцца ўпершыню.

Дарэчы, раім зайсці ў Нацыянальную бібліятэку не толькі дзеля зборнай вясновай экспазіцыі, якую аматарам мастацтва, асабліва акварэлі, варта ацаніць. Зусім нядаўна ў галерэі «Панарама» (22 паверх) пачала работу выстаўка акварэлі Марыі Сыракава «Вандроўкі ў мінулае», прымеркаваная да Года гістарычнай памяці. Марыя Сыракава — маладая мастачка. Вучылася ў Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжы мастацтваў, у 2019 годзе паступіла ў Беларускую дзяржаўную акадэмію мастацтваў на аддзяленне графікі. «Вандроўкі ў мінулае» знаёмяць з улюбёнымі аб'ектамі акварэльнага жывапісу Марыі Сыракава — архітэктурнымі помнікамі, якія і сёння можна ўбачыць падчас падарожжа па Беларусі:

Іван Семілетаў «Кветкі памяці», 2021 г.

Крэўскі і Смалянскі замкі, царква і касцёл у Ракаве, сядзібы Рэйтанаў, Дамейкаў, Храптовічаў, касцёл у Івянцы, капліца ў Залессі і многае іншае. Серыя складаецца з некалькіх дзясяткаў работ, створаных у перыяд 2019—2021 гг. Выстаўка працуе да 29 мая.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Смартфон і... Софія Кавалеўская

Што такое смартфон, тлумачыць не трэба. Шмат хто ведае і пра першую ў свеце жанчыну прафесара матэматыкі Софію Кавалеўскую. Праўда, сёй-той запырачыць: Софія — гэта па-руску, а па-беларуску трэба пісаць Соф'я. Аднак гэта хоць і блізкія па гучанні, але розныя імёны. З такога шэрагу Іна і Інеса, Ала і Аліна. Дарэчы, хатнія Софію звалі Софа, Софка, Сонечка. А прозвішча Кавалеўская — па мужу.

Софія Кавалеўская.

у якім аркушы павінны б ісці адзін за адным. Ад доўгага штодзённага сузірання знешні выгляд многіх формул так і ўрэзаўся ў маю памяць, дый сам тэкст пакінуў глыбокі след у мазгу, хоць у момант прачытання ён і заставаўся для мяне незразумелым».

Палюбіць матэматыку падахвоціў яе і гувернёр, беларус з мясцовых Іосіф Малевіч. Нямала паспрыяў брат бацькі Пётр, які «меў да гэтай навукі самую глыбокую павагу». Таленавітай, дарэчы, была і сястра Софіі. Цікавілася літаратурай, пісала прозу. Яе творы апублікаваў у сваім часопісе «Эпоха» Фёдар Дастаеўскі.

У пачатку 1868 года сёстры з маці пачалі жыць у Пецярбургу. Пасяліліся ў доме цётак на Васільеўскім востраве. Анюта адразу напісала ліст Фёдору Міхайлавічу, запрасіла бываць у іх. Ён ахвотна згадзіўся, а пасля і закахаўся ў яе. Прапаноўваў выходзіць за яго замуж. Адмову моцна перажываў.

Софа ж была скрытнай, хавала свае пачуцці. Аднак гатова была пайсці за Дастаеўскім хоць на край свету. Фёдар Міхайлавіч, бадай, здагадаўся пра яе пачуцці. Аднак палохала вялікая розніца ва ўросце. Бачыў у ёй найперш даверлівую, адкрытую дзяўчынку, не пазбаўленую прыгажосці. Яна лёгка знаходзіла паразуменне ў розных кампаніях. Пазней за тое, што на роўных вяла гаворку пра ўсё, што заўгодна, яе нават называлі «Мікеланджэла размовы».

Многім перадавым дзяўчатам у тагачаснай Расіі хацелася самастойнасці. Некаторыя бачылі выйсце ў заключэнні фіктыўных шлюбаў. Такім шляхам пайшла і Софія. Выйшла замуж за Уладзіміра Кавалеўскага, які пазней стаў заснавальнікам эвалюцыйнай палеанталогіі. Навуцы вырашыла прывесці сябе і сама. Ва ўніверсітэце наведвала лекцыі па біялогіі, анатоміі, фізіялогіі. Але разумела: яе прызвание — матэматыка. Брала ўрокі ў вядомага педагога і матэматыка Аляксандра Странналюбскага.

Паколькі ў Расіі жанчынам забаранялі атрымліваць вышэйшую адукацыю, у 1869 годзе паехала за мяжу, у Германію. Праз пяць гадоў вярнулася з трыма дыпламамі. Не толькі вышэйшую адукацыю атрымала — стала доктарам філасофіі і матэматычных навук, а яшчэ — магістрам прыгожага пісьменства. Ды і ўдзельніцай Парыжскай камуны пабыла, ратавала параненых. І апынулася на ростанях...

На выкладчыцкую работу ва ўніверсітэт, канешне, не ўзялі. Уладкоўвацца настаўніцай арыфметыкі ў малодшыя класы гімназіі адмовілася. Не бралі на працу ва ўніверсітэт і Уладзіміра Кавалеўскага. Яму, ужо магістру навук, прыпомнілі ўдзел у рэвалюцыйным руху. Удваіх займаліся выдавецкай дзейнасцю. Софія Васільеўна супрацоўнічала з газетай «Новое время». Напісала аповесць «Прыват-дацэнт» пра жыццё нямецкага ўніверсітэцкага гарадка. У 1877 годзе яна выйшла на нямецкай мове.

Фіктыўны шлюб закончыўся каханнем. У кастрычніку наступнага года ў іх нарадзілася дачка — таксама Софія, а ласкава яе клікалі Фуфу. Жонка ж для Кавалеўскага стала «мілым верабейкам». Але сямейнае шчасце доўжылася нядоўга. Кожны сам па сабе быў яркай асобай. Да ўсяго — жыццёвыя няўладзіцы. Калі паспрабавала ўладкавацца ў Маскоўскі ўніверсітэт, міністр народнай асветы Расіі Андрэй Сабураў цынічна заявіў, што яна і яе дачка «паспеюць састарэцца, перш чым жанчыны будуць дапушчаны да ўніверсітэта». Нічога не далі намагання і ў Берліне, Парыжы.

Пашанцавала толькі ў 1883 годзе, пасля адкрыцця ў Стакгольме новага ўніверсітэта. Узрадавала і тое, што ў адной з мясцовых газет прачытала: «[...] прынцэса навукі, пані Кавалеўская, аказала гонар нашаму гораду сваім наведваннем і будзе першым прыват-дацэнтам у Швецыі». Рыхтуючыся да паездкі, вывучыла шведскую мову. Праўда, свабодна размаўляць на ёй не магла. Студэнтам прапанавала чытаць лекцыі на выбар на нямецкай ці французскай. Яны выбралі нямецкую. Праз год перайшла на шведскую.

Толькі нагрукі не прайшлі бясплодно. Пагоршылася здароўе. Пачалі выпадаць валасы. Перажывала і з-за таго, што дачку пакінула ў сваякоў. А яшчэ скончыў жыццё самагубствам муж. Летам 1884 года Софію Васільеўну прызначылі ардынарным прафесарам. Шмат займалася і навуковай дзейнасцю. Пазнаёмілася з... Кавалеўскім.

Ва «Успамінах маленства» апавядае: «Аркушы гэтыя, спісаныя дзіўнымі, незразумелымі формуламі, хутка звярнулі на сябе маю ўвагу. Я [...] праводзіла цэлыя гадзіны перад гэтай таямнічай сцяной, спрабуючы разабраць хоць асобныя фразы і знайсці той парадак, у якім аркушы павінны б ісці адзін за адным. Ад доўгага штодзённага сузірання знешні выгляд многіх формул так і ўрэзаўся ў маю памяць, дый сам тэкст пакінуў глыбокі след у мазгу, хоць у момант прачытання ён і заставаўся для мяне незразумелым».

Максім Кавалеўскі — аднафамілец Уладзіміра Ануфрыевіча. Таксама быў адзінокім. Вызначаўся перадавымі поглядамі. Таму выкладаць на Радзіме забаранялі. У Стакгольме бываў наездамі, каб прачытаць пэўны курс лекцый. Цяпер ехаў і для таго, каб пабачыць Софію Васільеўну. Яна таксама хацела яго бачыць. Аднак і без навукі жыць не магла.

Парыжская акадэмія навук якраз аб'явіла спецыяльны конкурс на атрыманне прэміі Бордэна на найлепшае

даследаванне на тэму «Аб руху цвёрдага цела». Софія Кавалеўская, якая даўно цікавілася гэтай тэмай, ахвотна прыняла ў ім удзел. І перамагла 14 сапернікаў.

Прэмію ўручаў 24 снежня 1888 года сам прэзідэнт Парыжскай акадэміі навук астраном П'ер Жансен. Ён зазначыў: «Відаць, пані Кавалеўская наслідавала любоў да навукі ад свайго знакамітага продка [...]» Меў на ўвазе Мацвея Корвіна. Значыць, дзялілася з многімі сямейнай легендай пра паходжанне свайго роду. У наступным годзе атрымала і прэмію Шведскай акадэміі навук. У Парыжы ў яе гонар ладзіліся навуковыя вечары, арганізаваліся балі. Падчас іх яна ўжо ўспрымалася сапраўднай каралевай. Але на твары прысутнічала і самота...

Асабістае жыццё не складалася. Не было пэўнасці і ва ўзаемаадносінках з Максімам Кавалеўскім. Калі не чытаў лекцый, жыў на сваёй віле непдалёку ад Ніццы. Яна — у Стакгольме. Але ў канцы 1891 года разам адпачывалі ў Генуі. Напярэдадні Новага года нечакана прапанавала сустрэць яго надыход на мармуровых могілках. Максім Максімавіч вельмі здзівіўся, але прарэчыць не стаў...

У поўнач паглядзела на яго самотліва-тужліва. Ад пачутага ж па спіне пабеглі мурашкі:

— Адзін з нас не пражыве гэты год. Мы правялі Новы год на могілках...

Моўчкі накіравалася да выхаду. Маўчаў і Кавалеўскі.

У Стакгольм вярнулася 4 лютага 1891 года моцна прастуджанай. Да ўрача звярнулася толькі тады, калі стала зусім не па сабе. Ён доўга не мог паставіць дыягназ. Калі ж ёй палепшала, узрадаваўся: — Здаецца, крызіс мінуў.

Але памыліўся: праз некаторы час Софія Васільеўна страціла прытомнасць. Не адну гадзіну яна знаходзілася ў беспамяцтве. Нечакана вусны прыадкрыліся. Адчувалася, што хоча штосьці сказаць. Напружылася і — ледзь чутна прамовіла: «Вельмі шмат шчасця».

Набліжалася раніца 10 лютага 1891 года. Так на 42-м годзе жыцця не стала не толькі сусветна вядомага матэматыка — пайшла ў вечнасць і цікавая пісьменніца. Апроч «Успамінаў пра маленства» і аповесці «Прыват-дацэнт», яна пакінула пасля сябе і вершы, аповесць «Нігілістка», артыкул, прывесчаны творчасці Салтыкова-Шчадрына. Працавала над раманам «Vae victis» («Гора пераможаным»). Трымала ў галаве сюжэты і іншых твораў...

Захаваўся ўрывак з рамана, дзеянне якога адбываецца на Рыв'еры. У адным з персанажаў збіралася ўвасобіць Максіма Кавалеўскага. Незадоўга да смерці напісала разам са сваёй сяброўкай шведскай пісьменніцай Ганнай Шарлотай Лефлер драму «Барацьба за шчасце».

Застаўшыся непераможанай, спрыяе і перамозе іншых — адкрыцці працавалі і працуюць на будучыню. Гэта яна ўстанавіла, што калыцы, якія акружаюць далёкія планеты, эліпсападобныя і складаюцца з малых нябесных целаў для таго, каб іх не разарвала сілай планетарнага прыцяжэння. Да месца прыйшоўся яшчэ адзін яе разлік. Так званы эффект ваўчка, на якім працуюць усе сучасныя гіраскопы. Гэта сіметрычнае цвёрдае цела, якое хутка круціцца. Вось можа мяняць свой напрамак у прасторы. Гіраскоп у сучасным тэлефоне — датчык, які дазваляе аўтаматычна змяняць арыентацыю экрана ў залежнасці ад становішча смартфона. Дзякуючы датчыку можна, напрыклад, перагортваць старонкі і пераключаць трэкі ў плэеры.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Сябруюць літаратуры — сябруюць народы

У бібліятэцы казахстанскіх пісьменнікаў горада Алматы адбыўся міжнародны круглы стол «Казахска-беларускае літаратурнае супрацоўніцтва на сучасным этапе».

Актыўны ўдзел у яго арганізацыі і правядзенні ўзялі навуковыя супрацоўнікі Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. А. Аўэзава камітэта па навуцы Міністэрства адукацыі і навуцы Рэспублікі Казахстан, члены Савета грамадскага аб'яднання «Этнакультурны цэнтр «Беларусь», навукова-экспертнай групы Асамблеі народа Казахстана горада Алматы, Рэспубліканскага Дома дружбы, бібліятэкары, дактаранты Казахскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Аль-Фарабі.

Міжнародныя круглыя сталы па праблемах мастацкага перакладу, новых навуковых і выдавецкіх кантактаў дзвюх краін сталі традыцыйнымі. Заклучаны дагаворы аб супрацоўніцтве Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. А. Аўэзава і РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюза пісьменнікаў Казахстана. Выдадзены першы літаратурны альманах «Казахстан — Беларусь» на казахскай, беларускай і рускай мовах. Ідэя яго выдання была агучана ў Мінску лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі імя Абая ў галіне літаратуры і мастацтва, паэтам, перакладчыкам, выдаўцом Бахытжанам Канап'янавым у дні Міжнароднага сімпозіума «Пісьменнік і час» у лютым 2019 года.

На старонках літаратурна-мастацкіх часопісаў «Простор», «Жулдыз», «Полюмя», «Нёман», газет «Літаратура і мастацтва», «Qazaq Adebieti» і іншых выданняў апублікаваны мастацкія творы беларускіх і казахскіх аўтараў у новых перакладах. У часопісе «Нёман» адкрыта рубрыка «Інстытут літаратуры

і мастацтва імя М. А. Аўэзава». У серыі «Сугучча сэрцаў» выдадзена кніга «Не ведаючы межаў: зборнік твораў пісьменнікаў Беларусі і Казахстана» з прадмовай Аляксандра Карлюкевіча, кнігі якога перакладзены на казахскую, уйгурскую і турэцкую мовы. Яго ўнёсак у развіццё нашага літаратурнага супрацоўніцтва быў асабліва падкрэслены ў наступленнях доктара філалагічных навук, вядомага

Косцінай, членаў Савета этнакультурнага цэнтра «Беларусь» Аляксандра Вайцяхоўскага і іншых.

Пра ролю мастацкага перакладу ў сучасным свеце і таямніцы сваёй творчай лабараторыі распавялі моладзі, дактарантам КазНУ імя Аль-Фарабі і навучэнцам каледжа член Саюза пісьменнікаў Казахстана Нурдаўлет Акыш і пісьменнік, перакладчык Уміт Тажкен. У перакладзе Заміты Тажкен на казахскай мове загучалі мастацкія творы Уладзіміра Караткевіча, Алеся Бадака, Генадзя Дароніна, Алены Мальчэўскай, Людмілы Рублеўскай і іншых беларускіх пісьменнікаў.

У рамках міжнароднага круглага стала прэзентаваліся мастацкія творы беларускіх класікаў і сучасных аўтараў; альбом «Мінск. Праспект Незалежнасці»; навуковая манаграфія Князя Мірзоева, Святланы Ананьёвай, Алеся Карлюкевіча, Кульсум Абдрахманавай «Духовныя каштоўнасці як аснова падмурка культуры народаў»; манаграфіі Святланы Ананьёвай і Алеся Карлюкевіча «Беларусь у творчасці і лёсе», «Творчасць ёсць воля»; манаграфія Святланы Ананьёвай «Абай і міжкультурны дыялог ХХІ стагоддзя», у якой ідзе гаворка і аб перакладах Міколы Мятліцкага на беларускую мову твораў вялікага паэта, асветніка, філосафа Абая Кунанбаева, а таксама іншыя кнігі.

Фонды бібліятэкі казахскіх пісьменнікаў папоўнілі першы літаратурны альманах «Казахстан — Беларусь», паэтычныя зборнікі Любові Шашковай і кнігі Уміт Тажкен, калектыўныя манаграфіі «Сусветны літаратурны працэс ХХІ стагоддзя», навуковы зборнік «Культура ў глабальным свеце», хрэстаматыя сучасных аўтараў Казахстана, Беларусі, Расіі, Германіі «Казахстан у маім лёсе» (Том першы. Паэзія. Том другі. Проза) і іншыя выданні, што ўрачыста перадала Алтын Танкібаева.

Святлана АНАНЬЕВА

Удзельнікі круглага стала.

пісьменніка, галоўнага навуковага супрацоўніка інстытута Нурдаўлета Акыша, доктара філалагічных навук, галоўнага навуковага супрацоўніка інстытута Алімжана Хамраева і мадэратара мерапрыемства Святланы Ананьёвай.

Адкрыў пасяджэнне круглага стала Хасан Нурсат Ерыкулы, прадстаўнік бібліятэкі. З вялікай увагай удзельнікі слухалі выступленні галоўнага эксперта рэспубліканскага Дома дружбы, доктара філасофскіх навук, прафесара Гульміры Білявай, старшыні Савета маці этнакультурнага цэнтра «Беларусь» Ірыны

Голас беларускай паэзіі

Нядаўна завяршыўся Міжнародны конкурс дэкламатараў «Голас зямлі», прысвечаны 140-годдзю з дня нараджэння класікаў сусветнай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Яго правяла Самарская абласная грамадская арганізацыя беларусаў і выхадцаў з Беларусі «Руска-Беларускае Братэрства 2000» у партнёрстве з ДУК ЗТ «Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур» (Рэспубліка Беларусь).

У паэтычным спаборніцтве, арганізаваным беларусамі Самарскай вобласці, узяло ўдзел звыш 100 сапраўдных знаўцаў паэзіі народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Ацэньвала выступленні канкурсантаў прафесійнае міжнароднае журы, якое ўзначаліла лаўрэат Губернскай прэміі ў галіне культуры і мастацтва Ірына Глуская, а сустаршыняй выступіла дырэктар Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Вольга Антоненка. У складзе журы працавалі кампетэнтныя спецыялісты ў галіне літаратуры і журналістыкі: вядомы паэт Іван Карэнда, член Саюза пісьменнікаў Беларусі і Міжнароднай асацыяцыі пісьменнікаў Станіслаў Валодзька, член Беларускага саюза журналістаў Мікалай Бойка.

Тры ўдзельнікі конкурсу ўзнагароджаны дыпламамі лаўрэатаў Гран-пры. Найвышэйшай ўзнагародай Міжнароднага конкурсу дэкламатараў «Голас зямлі» адзначана выступленне Віталія Бартохава, які прадстаўляў грамадскую арганізацыю «Рэгіянальная нацыянальна-культурная аўтаномія беларусаў Рэспублікі Крым «Беларусы Крыма»» (г. Алушта). Ён прачытаў урывак з «Новай зямлі»: «Наладзіў струны лес майклівы // На лад вясельы, на шчаслівы; // І толькі сонцаў круг чырвоны // Асыпле золатам кароны...»

Уладальніца Гран-пры з Бранска — Дар'я Дзятлава, навучэнка МБАУ «Сярэдняагульнаадукацыйная школа № 28» (педагог Алена Голасова). Дар'я цудоўна абыграла і прадэкламавала верш Якуба Коласа «Вясна»: «...І зіма, як дым, прапала! // Зеленае луг, ралля. // Як ад болю, ачуныла // Наша родная зямля».

Трэцяя найвышэйшая ўзнагарода творчага спаборніцтва прысуджана Раману Беразоўскаму (педагог Вольга Пісарава, навучэнцу СП ДБАУ Сярэдняагульнаадукацыйнай школы № 1 пасёлка гарадскога тыпу Безянчук «Цэнтр дзіцячай творчасці «Камертон»». У выкананні Рамана прагучаў верш «Спадчына»: «Ад прадзедаў спакон вякоў // Нам засталася спадчына; // Паміж сваіх і чужакоў // Яна мне ласкай матчынай...»

— Для журы было зусім няпроста вызначыць з вялікай колькасці яркіх конкурсных нумароў лаўрэатаў Гран-пры. Вельмі годна прэзентавалі свае выступленні і тыя канкурсанты, якіх мы адзначылі дыпламамі лаўрэатаў І ступені. Самі ўдзельнікі і іх педагогі-настаўнікі вельмі адказна падыходзілі да выбару твораў юбіляраў гэтага года — Янкі Купалы і Якуба Коласа. Кожны конкурсны нумар быў цікава абыграны музычным суправаджэннем або дэманстрацыяй элементаў нацыянальнай беларускай культуры, — дзеліцца член журы Іван Карэнда.

Па творах, якія былі прадстаўлены на конкурс, можна вывучаць гісторыю Беларусі і яе народа. Прагучалі і вершы пра цяжкае жыццё беларусаў у пачатку ХХ стагоддзя.

Вельмі шчыра, з адчуваннем болю ў душы верш Якуба Коласа «Перад судом» выканала Зарына Бабоева, навучэнка сярэдняагульнаадукацыйнай школы № 1 пасёлка гарадскога тыпу Безянчук

«Цэнтр дзіцячай творчасці «Камертон» (педагог Вольга Пісарава), якая атрымала дыплом І ступені.

Лаўрэатамі І ступені Міжнароднага конкурсу дэкламатараў сталі:

- Анастасія Малахава, МБУ ДА «Дзіцячая школа мастацтваў № 3 «Младосьць» г. а. Самара (кіраўнік Валерый Худзясчаў). Анастасія прачытала верш Якуба Коласа «Не бяду!».

Раман Беразоўскі чытае верш Янкі Купалы «Спадчына».

- Анастасія Ільчанка, прадстаўніца Асамблеі народа Казахстана Паўладарскай вобласці, грамадскае аб'яднанне «Культурны цэнтр «Беларусь»» (кіраўнік Людміла Котава). Яна прачытала верш Янкі Купалы «Мая малітва».

Арыгінальна і душэўна прадставілі твор Янкі Купалы «Вёска», які напісаны ў далёкім 1909 годзе, Паліна Габава і Ганна Сімакова з сярэдняагульнаадукацыйнай школы № 1 пасёлка гарадскога тыпу Безянчук «Цэнтр дзіцячай творчасці «Камертон»» (педагог Вольга Пісарава). Характэрна, што Вольга Пісарава ў лістападзе 2021 года з поспехам прайшла стажыроўку ў Беларусі, арганізаваную для кіраўнікоў творчых калектываў

беларусаў замежжа ДУК ЗТ «Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур».

— Праглядаючы выступленні, нельга не заўважыць, якую вялікую работу зрабілі ўдзельнікі Міжнароднага конкурсу дэкламатараў «Голас зямлі» і іх педагогі. Прыемна, што выхаванцы Вольгі Пісаравай адзначаны высокімі ўзнагародамі. Гэта чарговы раз пераконвае ў тым, наколькі важнае значэнне ў выхаванні падрастаючага пакалення займаюць стажыроўкі на гістарычным радзіме, — гаворыць Вольга Антоненка, дырэктар ДУК ЗТ «Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур».

Лаўрэатамі І ступені сталі таксама Макар Даброў з Дзіцячай школы мастацтваў № 3 «Младосьць» г. а. Самара (педагог Валерый Худзясчаў) і Таццяна Чуракова з «Цэнтра пазашкольнай адукацыі «Творчасць»» г. а. Самара (педагог Лілія Трацяцкава).

Міжнародны конкурс дэкламатараў «Голас зямлі», прысвечаны 140-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, праводзіўся з мэтай захавання і папулярызацыі творчасці класікаў беларускай нацыянальнай культуры, умацавання культурнага ўзаемадзеяння народаў Расіі і Беларусі і народаў, якія пражываюць у краінах блізкага і далёкага замежжа.

— Конкурс паказаў, што падобныя мерапрыемствы запатрабаваныя, — пераканана Ірына Міхайлаўна Глуская, прэзідэнт Самарскай абласной грамадскай арганізацыі беларусаў і выхадцаў з Беларусі «Руска-Беларускае Братэрства 2000».

Мікалай БОЙКА, фота аўтара

Медыятар і вэб-транслятар у сучаснай грамадскай прасторы

Кампанія «Промабот» прадставіла мадэль робата Robo-C-2, максімальна падобнага на чалавека. Ён можа размаўляць і нават адказваць на пытанні. Аднак пакуль прагрэс дэманструе дасягненні, у некаторых бібліятэках усё яшчэ не маюць магчымасці наладзіць зносіны праз такі ўсюдысны Zoom. Як кажуць, інавацыя адрознівае лідара ад таго, хто даганяе. Няма неабходнасці паўтарацца, што сёння супрацоўнік кніжніцы ў ідэале звышмабільны і пастаянна адукоўваецца. Каб быць лідарам, а не даганяць. Думаецца, гэтыя задачы ставіліся арганізатарамі XIII Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі маладых вучоных і спецыялістаў «Бібліятэка ў XXI стагоддзі. Сацыяльная місія», што адбылася ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Бібліятэка, без сумненняў, — адзін з найважнейшых сацыяльных інстытутаў грамадства. Працэсы, якія адбываюцца тут сёння, у полі зроку многіх даследчыкаў. Зацікавілі яны і маладых энтузіястак Айгуль Джалдошаву, Надзею Каверыну і Алесю Шамаву з Масквы. Як вядома, фарміраванне гэтага сацыяльнага інстытута абумоўлена ў першую чаргу грамадскай патрэбай у перадачы інфармацыі з пакалення ў пакаленне з дапамогай кнігі. Аднак з часам адбываюцца якасныя і колькасныя змяненні патрэб грамадства, што не абмянае і кніжніцу. У фокусе даследчыц — трансфармацыя бібліятэкі як сацыяльнага інстытута. Яны прааналізавалі меркаванні моладзі адносна стану сучаснай бібліятэкі. А для гэтага правялі сацыялагічнае даследаванне з дапамогай анкетавання 154 студэнтаў РЭУ імя Г. В. Пляханавы (Расія). Збор даных рабілі на аснове інтэрнэт-платформы.

Як часта маладыя людзі наведваюць бібліятэкі? З такім пытаннем дзяўчаты звярнуліся да ровеснікаў. Большасць рэспандэнтаў (54,2 %) даўно не наведвалі бібліятэкі. Каля трэці (30,5 %) — час ад часу. І толькі восьмая частка апытаных (12,3 %) бываюць там рэгулярна. З чым асацыіруецца бібліятэка?

Пераважна са спакойнай, прадукцыйнай працай і канцэнтрацыяй увагі (68,80 %). З эстэтыкай, атмасферай, прыгажосцю — 42,20 %, мільёнам кніг, сярод якіх можна знайсці тую самую, — 39 %, магчымасцю знайсці тую кнігу, якой няма ў інтэрнэце, — 36,40 %. З бібліятэкарам савецкага ўкладу жыцця — 22,7 %, з прыемным і чулым персаналам — 16,20 %, з чымсьці нудным і сумным — 6,5 %, з хламам і старызнай — 5,8 %, іншым — 2,4 %. Такім чынам, бібліятэка ва ўяўленні маладога пакалення ў першую чаргу — месца для работы, а ўжо потым магчымасць знайсці пэўную кнігу. Асноўная функцыя бібліятэкара паступова сыходзіць на другі план. На пытанне «Што можна змяніць у бібліятэках?» меркаванні моладзі размежаваліся наступным чынам: 55 % — за арганізацыю зоны для аб'яднанняў па інтарэсах, 50 % — за лічбавізацыю і аўтаматызацыю, 37,7 % — за абнаўленне бібліятэчнага фонду, 34,4 % — за правядзенне лекцый, выставак, імпрэз на актуальныя тэмы, 32,5 % — за арганізацыю кругласутачнай работы, 29,9 % — за капітальны/касметычны рамонт будынка і прасторы, 9,7 % усё задавальняе, 3,6 % — іншае.

Асноўная нагода візіту студэнтаў ВУЗ у бібліятэку — неабходнасць узяць дапаможнікі. Так адказалі каля 45 %. На жаль, у 44 % рэспандэнтаў не было і няма жадання ісці ў кніжніцу, робяць выснову даследчыцы. Таму трансфармацыя непазбежна — найперш шляхам развіцця разнастайных зон па групуванні па сферах зацікаўленняў, для свабоднай камунікацыі, адпачынку, стварэння музычных студый, канцэртных залаў. Важнай застаецца адкрытасць інстытута: дыялог з пісьменнікамі, дзеячамі мастацтва, творчымі аб'яднаннямі. Акрамя аснашчанасці лічбавымі і інфармацыйнымі рэсурсамі, найноўшымі тэхналогіямі, ключавую ролю адыгрывае інтэр'ер. Згодна з уяўленнямі маладых, ён павінен быць сучасным і ствараць камфортную сяброўскую атмасферу.

Паспяхова здзяйсняюцца праекты па рэканструкцыі і мадэрнізацыі расійскіх бібліятэк, напрыклад, маскоўскіх імя М. А. Някрасава і імя Ф. М. Дастаеўскага, прыводзяць звесткі даследчыцы. Працэс абнаўлення праходзіць таксама ў рэгіёнах: Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Татарстан — яркі прыклад таго, як можна паспяхова абнавіць кніжніцу савецкага перыяду. Паказальны праект «Бібліятэка новага пакалення» ў рамках федэральнага праекта «Культурнае асяроддзе».

Моладзь прыцягваюць магчымасці, якія прапаноўваюць абноўленыя ўстановы, сучасныя тэхналогіі, камфорт, тэматычныя аб'яднанні. Такім чынам, мадэрнізацыя і рэканструкцыя — першачарговая задача дзеля павышэння папулярнасці бібліятэк і чытання сярод маладога пакалення, робяць выснову даследчыцы. Вобраз бібліятэкі ў маладога пакалення істотна адрозніваецца ад таго, што склаўся ў савецкую эпоху. Сучасная кніжніца — гэта грамадская прастора, якая можа выконваць функцыі адразу некалькіх культурна-асветніцкіх устаноў: музеяў, выставачных цэнтраў, тэатраў і кінатэатраў, кафе і г. д.

У Расіі ёсць нацыянальны праект «Культура», які прадугледжвае з'яўленне мадэльных бібліятэк — сучасных, якія адказваюць актуальным запатрабаванням грамадства. На гэтым спыніўся супрацоўнік Расійскай нацыянальнай бібліятэкі Ілья Самойлаў, прадставіўшы дзейнасць мадэльных бібліятэк у Санкт-Пецярбургу за мінулы год. Да канца 2020-га кніжніцы ў Расіі выкарыстоўвалі дыстанцыйныя формы абслугоўвання, не займаліся абслугоўваннем чытачоў у звычайным рэжыме. А што змянілася ў 2021 годзе, калі наступілі эпідэміялагічныя паслабленні і бібліятэкі адчыніліся для наведвальнікаў? Як змяніліся суадносіны традыцыйных мерапрыемстваў і электронных менавіта ў мадэльных бібліятэках? Бо патрабаванні да іх вышэйшыя: яны прадстаўляюць новую сучасную прастору і павінны больш актыўна рэагаваць на актуальныя патрэбы наведвальнікаў. Ілья Самойлаў разгледзеў тры мадэльныя бібліятэкі Санкт-Пецярбурга: бібліятэчны цэнтр зносін «Современник», Бібліятэку росту і кар'еры і Бібліятэку сяброў. Гэтыя ўстановы адносяцца да трох розных мадэляў. Ці захавалася тэндэнцыя правядзення большасці мерапрыемстваў у сетцы інтэрнэт, як гэта было ў 2020 годзе? Альбо з увядзеннем эпідэміялагічных паслабленняў колькасць анлайн-мерапрыемстваў падае і пераходзіць у традыцыйную прастору, цікавіцца даследчык. Бібліятэчны цэнтр зносін «Современник» уваходзіць у цэнтралізаваную бібліятэчную сістэму Краснагвардзейскага раёна г. Санкт-Пецярбурга. «Современник» — мадэль разумнай бібліятэкі з высокім узроўнем аўтаматызацыі, а значыць, гарантуе самастойнасць карыстальніка ў працэсе атрымання бібліятэчных паслуг. «Современник» уяўляе сабой адкрытую грамадскую прастору, камфортнае месца для адпачынку, атрымання інфармацыі, абмеркавання праектаў і ідэй. Бібліятэка аснашчана ноўтбукамі і планшэтамі, вінілавым прайгравальнікам, 3D-пірамідай, інтэрактыўнымі панэлямі і плазмай. Тут таксама ладзяцца традыцыйныя імпрэзы ў фармаце літаратурнага клуба

з абмеркаваннем кніг, англійскага размоўнага клуба, канцэртаў, майстар-класаў, выставак. У электронным асяроддзі прадстаўлены такія фарматы, як аўтаматычныя курсы, тэлеграм-канал з літаратурнымі аглядамі, галасаванне, што чытаць.

У Бібліятэцы росту і кар'еры — шмат літаратуры па гісторыі, урбаністыцы, мастацтве, дызайне, бізнесе. Гэтая бібліятэка адносіцца да катэгорыі навучальных. Прастора стварае ўмовы для правядзення культурных імпрэз, самастойнай работы ў каворкінг-зоне, непарыўнасці адукацыі. Адсюль адпаведная актыўнасць у залах: лекцыі, трэнінгі, кейсы, практыкумы. У інтэрнэце дзейнасць гэтай бібліятэкі прадстаўлена ў выглядзе падкастаў і літаратурных аглядаў.

Установа сяброў Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Маскоўскага раёна — мадэль сямейнай кніжніцы. Тут маюцца гульнявая прастора, відэазала, пакоі з яркім інтэр'ерам для групавых заняткаў, ладзяцца тэматычныя тэатралізаваныя святы, ёсць камп'ютарны клуб, школа коміксаў, курсы па распрацоўцы камп'ютарных гульняў, настольныя гульні...

Падчас параўнальнага аналізу Ілья Самойлаў вызначыў агульную сукупнасць электронных і традыцыйных праектаў, якія праводзіліся ў трох кніжніцах за 2021 год. У бібліятэчным цэнтры «Современник» суадносіны традыцыйных мерапрыемстваў да электронных — 80:20, у «Бібліятэцы росту і кар'еры» — 90:10. Найбольшы працэнт паказала разумная бібліятэка, а найменшы — навучальная. Сямейная бібліятэка сяброў у інтэрнэце арганізуе 15 % мерапрыемстваў. У Бібліятэцы росту і кар'еры, — адзначае Ілья Самойлаў, — неабходна павялічыць паказчык праектаў у электронным фармаце хача б да 20 %, як у разумнай бібліятэцы. На аснове даных усіх трох устаноў можна зрабіць выснову: большая частка праектаў, нават у сувязі з эпідэміялагічнымі абмежаваннямі, ажыццяўляецца ў памяшканнях бібліятэкі, а доля інтэрнэт-праектаў нязначная, але носіць пастаянны характар. Такая спецыфіка можа быць звязана з патрэбамі карыстальнікаў у жывым узаемадзеянні.

Доля інтэрнэт-праектаў можа ўзрасці толькі з увядзеннем больш жорсткіх абмежаванняў на наведванне бібліятэк, але электронныя мерапрыемствы не змогуць замяніць традыцыйныя.

«А можа, жывых наведванняў больш, чым электронных, таму, што інтэрнэт-мерапрыемствы тэхнічна складана праводзіць?» — прагучала пытанне ў чаце відэаканферэнцыі. Трэба ўдасканальваць кампетэнцыі супрацоўніка, бібліятэчную адукацыю, перакананы Ілья Самойлаў. Гуманітарнага характару бібліятэчнай адукацыі відэавочна сёння недастаткова, яна шчыльней падыходзіць да праграмавання. І ў нашай краіне не стаяць на месцы ў пытанні ўдасканалення бібліятэчнай адукацыі. Так, загадчык кафедры інфармацыйных рэсурсаў і камунікацый факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый БДУКМ Жанна Раманава адзначыла, што цяпер ва ўніверсітэце рыхтуюць спецыялістаў па напрамку «Аўтаматызацыя», а з гэтага года пачнуць па напрамку «Лічбавізацыя і аналітыка».

Існаванне бібліятэкі ўжо не ўяўляецца без прадстаўленасці ў інтэрнэце. Ды многія ўсё яшчэ выкарыстоўваюць састарэлыя спосабы піру сваіх мерапрыемстваў, што дае нізкія паказчыкі эфектыўнасці. Як удасканаліць маркетынжавыя рашэнні? Гэтым пытаннем задалася Карына Фёдарова, студэнтка факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый БДУКМ: «Сёння бібліятэкі краін СНД толькі пачынаюць асвойваць digital-маркетынг, самы прыярытэты на дадзены момант. Ён прадугледжвае такія каналы прасоўвання, як сацыяльныя сеткі, блогі, e-mail-расылка, кантэкстная рэклама, мабільныя дадаткі. У наш час немагчыма ўявіць бібліятэку без уключэння ў сацыяльныя сеткі, дзе не толькі прасоўваюцца паслугі, але і ствараецца яе пазітыўны імідж як сучаснай установы культуры». Карыстальнікі ацэняць, калі яны выкарыстоўваюцца эфектыўна. Аднак, лічыць даследчыца, прасоўваннем і вядзеннем сацыяльных сетак у бібліятэцы павінны займацца спецыялісты сферы маркетынгу. А якія стратэгіі найбольш актуальныя для бібліятэкі? Як паказвае практыка, дагэтуль многія бібліятэкі сацыяльныя сеткі выкарыстоўваюць для справаздачнасці, заўважае Карына Фёдарова. А варта даваць і анонсы, афішы, каб прыцягваць увагу карыстальнікаў.

Трансфармацыя сусветнай прасторы і выклікі XXI стагоддзя мяняюць мысленне. Усе сферы вымушаны адаптавацца. Культурная прастора, да якой належыць і бібліятэка, знаходзіцца ў пастаянным пошуку новых форм камунікацыі з аўдыторыяй, з асобным чалавекам, які штараз адкрывае новыя інтэрпрэтацыі асэнсавання рэальнасці. З гэтай нагоды ёсць сэнс звярнуцца да арт-медыяцыі, дзе бібліятэкар можа стаць медыятарам, заўважае Кацярына Чуняк, студэнтка факультэта сацыякультурных камунікацый БДУ: «Пра арт-медыяцыю загаварылі яшчэ ў 70-я гады мінулага стагоддзя ў Вялікабрытаніі: гэта змяненне прывычнага дыялогу з мастацтвам. Медыятар — спецыяліст, які знаходзіцца на мяжы двух полюсаў, гэта праваднік у няпросты кантэкст сучаснай рэальнасці. Роля медыятара адрозніваецца ад прывычнага нам экскурсавода: ён не выбудоўвае іерархічнай сувязі ў адносінах наведвальнікаў выстаўкі, не фарміруе строга абмежаваны погляд, а прадстаўляе поўную свабоду інтэрпрэтацыі аб'екта, дазваляе чалавеку самастойна скласці суб'ектыўнае меркаванне». Праз сяброўскую размову медыятар дзеліцца тым, што зацікавіла яго самога, як ён успрымае тую ці іншую культурную з'яву. Сёння культурнае мерапрыемства, адзначае выступоўца, можа прайсці ў творчай майстэрні, у пабе і ў бібліятэцы: тэндэнцыі фарміравання прасторы задаюць сучасныя сацыякультурныя ўмовы. Стандартны набор бібліятэчных зон пашыраецца: лекцыйныя залы, выставачная прастора, канферэнц-залы, кафе, lounge-зоны.

Сапраўды, бібліятэка больш не з'яўляецца выключна асяроддзем для навуковай дзейнасці і спажывання інфармацыі. Тут і месца правядзення неформальных сустрэч. Кніжніцы знаходзяць альтэрнатыўныя формы ўзаемадзеяння з наведвальнікамі, пашыраюць спектр паслуг. Такім чынам, яны пераймаюць функцыі іншых культурна-асветніцкіх устаноў. Мастацкая выстаўка ў прасторы бібліятэкі — эфектыўны спосаб прыцягнення ўвагі наведвальнікаў, пераканана Кацярына Чуняк: прымераўшы на сябе ролю арт-медыятара, супрацоўнік стане бліжэй да наведвальніка, а аўдыторыю ў сваю чаргу сфарміруе ўяўленне пра бібліятэчных работнікаў як спецыялістаў полігуманітарнай сферы — так бібліятэка зможа пашырыць сваю мэтавую аўдыторыю, прыцягнуць актыўнае маладое пакаленне, прэзентаваць інавацыйную мадэль функцыянавання.

Такі шматгранны, насычаны фармат сацыякультурнай дзейнасці бібліятэкі сёння — адказ на зменлівую рэальнасць, дзе пошук эфектыўнага ўзаемадзеяння з прасунутымі наведвальнікамі, зацікаўленымі ў сучаснай камунікацыйнай прасторы, выходзіць на першы план.

Наталля СВЯТЛОВА

Фота з саіта 12millionov.com

Простыя рэчы Каб героі ажылі

Журналіст паводле адукацыі, Сяргей Кулакоў — аўтар шматлікіх раманаў. Кнігі яго выходзілі ў выдавецтвах Мінска, Санкт-Пецярбурга, Масквы. У чым поспех? Аўтар дзеліцца сакрэтамі творчасці з карэспандэнтам «ЛіМа».

— Сяргей Фёдаравіч, вашы творы адрозніваюцца асаблівым псіхалагізмам. Менавіта праз псіхалагічнае напружанне ад першай да апошняй старонкі не можаш выпусціць кнігу з рук...

— Цікава, што ў псіхалогіі абудзілася ў студэнцкія гады, калі ўпершыню пачуў імёны Зігмунда Фрэйда, Карла Юнга, Віктара Франкла. З часам спіс гэты пашыраўся. Мае прыродныя схільнасці ўвесь час аналізаваць паводзіны тых, хто мяне акаляе, знайшлі ў работах слынных навукоўцаў ґрунтоўнае апірышча і бязмерна пашырылі межы пазнання. Плюс такі момант, як павышаная ўвага да ўласнага ўнутранага і знешняга жыцця. Старажытныя мудрацы казалі: «Спазнай самога сябе», а метады, прапанаваныя вядомымі псіхолагамі, як нельга лепш таму спрыяюць. Не вярта забываць і пра тытанічную працу, што зрабіла ў гэтым кірунку літаратура — энцыклапедыя жарсцяў чалавечых. Яна дазваляе ўбачыць свет і асобна ўзятага індывіда з такіх незвычайных ракурсаў, што аж дух займае!

— Мабыць, вы, як псіхолаг-практык паводле паклікання, назіраеце за паводзінамі людзей, іх рэакцыямі на знешнія «раздражняльнікі». Якія самыя незвычайныя карціны бачылі?

— Раблю гэта на аўтамаце. Але высновы бываюць ашаламляльныя! Мяне, чалавека, які раней быў надзвычай адкрытым, уражае найперш тое, як разбураюцца

стэрэатыпы наконт сяброўства: калі шматгадовая вернасць аказваецца атручайнай самай банальнай зайдзрасцю і пераўтвараецца ў сваю супрацьлегласць. Альбо возьмем каханне, той міг, калі не паспяваеш заўважыць пераход ад самай моцнай жарсці да халоднай нянавісці... Але ёсць і радасныя назіранні. Непрыязнасць і варожасць могуць раптам змяніцца душэўнай шчодрасцю і цеплынёй — і гэта самыя неверагодныя пераўтварэнні! Перакананы, што людзі па сваёй прыродзе добрыя і спагадлівыя, але не ўсе могуць супрацьстаяць тым абставінам, у якіх апынаюцца. І, на жаль, далёка не ўсе могуць справіцца з прыроднымі схільнасцямі і слабымі бакамі свайго характару.

— Якія ўласныя якасці лічыце найлепшымі? Ці пазбавіліся ад тых, што вам не даспадобы?

— Працую над сабой пастаянна, і, напэўна, гэта ніколі не спыніцца. Выкараненне ў сабе таго, чым не выпадае ганарыцца, — адзін з найважнейшых аспектаў гэтай працы. Так, я быў вельмі нецярплівым, і праз гэта часта прымаў няправільныя рашэнні. Але пастаянна змушаў сябе не спынацца з высновамі, астыць, падумаць, паспрабаваць зразумець і прыняць меркаванне іншага чалавека — і стаў больш спакойна ставіцца да людзей, якія мне чымсьці не падабаліся. Моцным сваім боксам лічу здольнасць глыбока і шматбакова абдумваць самае нязначнае пытанне, скрупулёзнасць у даследаванні

Сяргей Кулакоў.

дэталей, цікава, што і нават азарт да таго, чым займаюся цяпер.

— Што найбольш цэніце ў людзях? І што, на вашу думку, трэба для дасягнення поспеху ў творчасці?

— Цаню найперш дабрыню. Адсутнасць злосці. І выхаванасць як залог таго, што твае пачуцці чалавек будзе цаніць, а не маніпуліраваць імі. Што тычыцца поспеху ў творчасці, то гэта тое пытанне, на якое я сам бы хацеў атрымаць адказ. Дакладна ведаю адно: здольнасць трэба развіваць. І калі прыкладзі максимум намаганняў, то ўзяцца можна высока над першапачатковым узроўнем. Справа ў жаданні, галоўным чынам — жаданні развівацца. Так, у дваццаць гадоў я не ўмеў так пісаць, як у трыццаць. А ў трыццаць не ўмеў так, як у сорок. Іншымі словамі, штотараз павышаючы планку, робіш як бы звышнамаганне, чым пераадольваеш і здзіўляеш сябе. Памятаеце «Ай да Пушкін, ай да с... сын!» Гэта якраз адтуль...

— Па якім прынцыпе класіфікуеце людзей?

— Мы жывём з іманентным імкненнем дзяліцца на сваіх і чужых. Напэўна, гэта дапамагала выжыць у пячорныя часы, калі інстынкты дамінавалі і ляжалі ў аснове зносінаў. Але чалавечая прырода шматгранная, і вымяраць кожнага па сабе — прэрагатыва, хутчэй, дзікунская і, урэшце, прайгрышная. Нашмат больш важна «фільтраваць» па

ступені стаўлення да прынцыпаў этычных і рэлігійных пастулатаў, не ставіць аднаго вышэй за іншага выключна па заслугах ці хібах, якія навідавоку. Мне цікавы абсалютна кожны чалавек і адзінае сур'ёзнае адрозненне аднаго ад іншага бачу хіба ў адукаванасці і ўменні яе прымяніць. У астатнім мы падобныя, і бестселер можна напісаць пра чалавека — хоць дворніка, хоць акадэміка, яркага палітыка ці незаўважнага служачага. Шэкспіраўскія жарсці кіпяць паўсюль, і разбірацца ў гэтым булёне надзвычай займальна.

— Якім чынам героі трапляюць на старонкі вашых твораў? Нібы жывых бачылі іх перад сабою...

— Раней пераважна прыдумляў персанажаў, надзяляючы іх патрэбнымі знешнасцю і характарам. Калі ж стаў больш дарослым і, значыць, больш патрабавальным, прыдумляць стаў менш, а больш «карыстацца» натурай. Аказалася, што запамінаць і пераносіць рэальных людзей на старонкі кніг цікавей, чым прыдумляць. Але і ў разы больш складана. Тут ужо трэба «валодаць рамяством» на высокім узроўні, і любая нядбайнасць вядзе да расчаравання і ў тэксце, і ў самім сэнсе працы. Таму адбор герояў і сітуацый — працэдура надзвычай адказная. Вядома, павінен прысутнічаць канфлікт як рухавік сюжэта і галоўная ідэя як выразнік светапогляду аўтара. Акрамя таго, важна разумець матывы паводзін герояў, іх псіхалогію, лад думак і ўчынкаў. Але галоўнае — трэба іх любіць. Любіць, незалежна ад таго, маюць яны рацыю ці не, станючыя яны ці адмоўныя. Пераканаў, што менавіта ў такім выпадку яны і атрымаюцца «жывыя».

Гутарыла Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Існае і казачнае над прасторамі зямлі

У нядзелю і чацвер на канале «Культура» Беларускага радыё ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» выходзяць практыкі «Адным штырхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» са старонкамі твора Людмілы Рублёўскай «Сэрца мармуровага анёла».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе «Казкі жыцця» Якуба Коласа (да 140-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі). У «Радыёбібліятэцы» гучаць старонкі эпічнай паэмы Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш». У праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вярхоўнім эфіры выхадных слухачоў чакаюць апаўднёванні. Для аматараў паэзіі ў праграме «Прачутым радком» прагучаць вершы Рама-на Тармоў-Мірскага.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю складуць радыёспектаклі «Паляванне на апошняга жураўля» і «Не забывай мяне...»

паводле твораў айчыннага пісьменніка Алеся Жука (да 75-годдзя аўтара).

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапануе ў выхадныя «Дзіцячы радыётэатр» з радыёпастаноўкамі з фондаў. У межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — чытанне твора Наталлі Бучынскай «Прынцэса Алівія і “жабіны вочкі”». Штовечар у 21.00 — «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратур-

нымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю і сераду на «Культуры» ў радыёверсіі тэлеперадачы Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы» гэтым разам прагучыць гутарка з паэткай Аленай Кісель.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

1 красавіка — у Дом дружбы (вул. Захарава, 28) на ўрачыстае падвядзенне вынікаў міжнароднага літаратурнага конкурсу сярод юных літаратараў «Славянскі калейдаскоп» (16.00).

2 красавіка — у Асіповіцкі раённы цэнтр культуры на прэзентацыю зборніка «Две сестры: Россия—Беларусь» (12.00).

5 красавіка — на творчую сустрэчу з дзіцячай пісьменніцай Тамарай Бунтай у сярэдняю школу пасёлка Чысць Маладзечанскага раёна (13.00).

5 красавіка — у публічную бібліятэку № 7 на «Паэтычныя чытанні» з удзелам групы паэтаў (16.00).

2 красавіка 85-годдзе адзначае Святлана Вуячыч, танцоўшчыца, народная артыстка БССР.

2 красавіка 60-гадовы юбілей святкуе Іван Саверчанка, літаратурнаўца, гісторык.

3 красавіка 60 гадоў спаўняецца Марыне Бякевай, мастацы.

4 красавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Адама Залескага (1912—2002), гісторыка, этнографа.

5 красавіка 75-годдзе адзначае Генадзь Чысты, мастак-афарміцель.

7 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Веры Захаравай (1922—1992), фалькларыста.

7 красавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Валерыя Міронава (1927—2008), артыста балета, педагога, народнага артыста БССР.

7 красавіка 75 гадоў спаўняецца Валерыю Пепяляеву, мастаку.

7 красавіка 75-годдзе адзначае Валерый Славуц, графік, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусі.

7 красавіка 70-гадовы юбілей святкуе Уладзімір Глушакоў, празаік, публіцыст.

8 красавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Юрыя Бастрыкава (1937—2011), опернага спевача, народнага артыста Беларусі.

Каляндар падрыхтаваны БДАМЛІМ

Калектыў Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі шчыра смуткуе з прычыны смерці паэта Алеся Касьянавіча КОРНЕВА і выказвае глыбокія спачуванні яго родным і блізкім, сябрам і папечнікам.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімева
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vziazda.by

Адрас для карэспандэнцый:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vziazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснікі галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16
Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падлісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусі.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
31.03.2022 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 681

Друк Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 984

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзюмуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусі.

ISSN 0024-4686

